

T.C. TİCARET
BAKANLIĞI

TÜRKİYE
YÜZYILI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

EKONOMİK GÖRÜNÜM

Kasım 2023

Son Güncelleme Tarihi: 08.12.2023

Not: Sunumda yer verilen veri, görüş ve değerlendirmeler, hiçbir kişi, kurum veya kuruluşa herhangi bir taahhüt içermemekte olup sadece bilgi amaçlıdır.

A- MAKROEKONOMİK GELİŞMELER	3
B- MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜM	20
C- DIŞ TİCARETTE GELİŞMELER	29
1) MAL TİCARETİ	30
2) ULUSLARARASI HİZMET TİCARETİ	42
D- YATIRIM ORTAMI	54
E- SERBEST BÖLGELER	60
F- İKİLİ, BÖLGESEL, ÇOKLU ve ÇOK TARAFLI TİCARET	66

A- MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

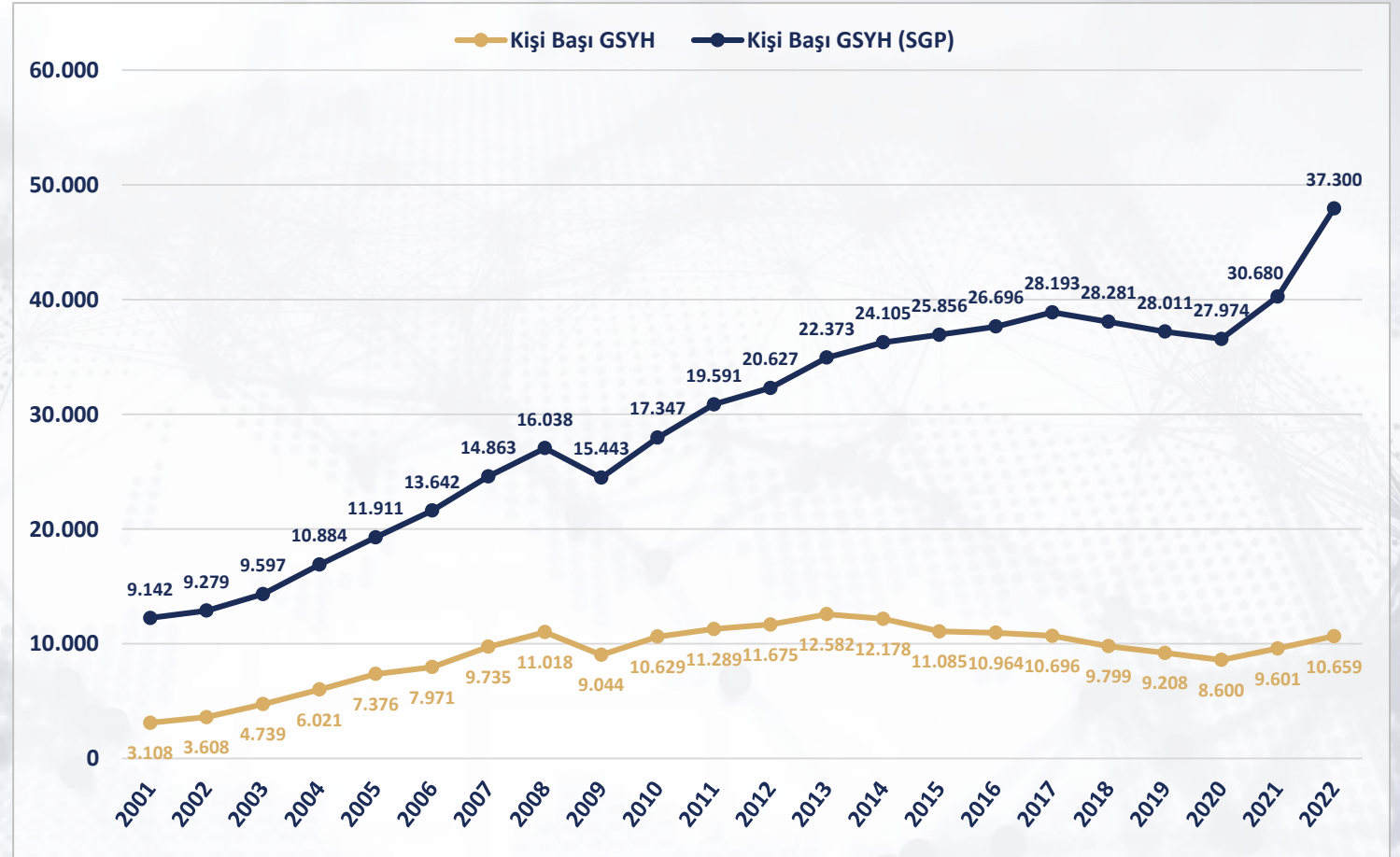
Temel Ekonomik Göstergeler

	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
GSYH ARTIŞI, Zincirlenmiş Hacim Endeksi , %	6,9	8,4	6,1	3,3	7,5	3,0	0,8	1,9	11,4	5,5
GSYH, Cari Fiyatlarla, Milyar TL	171	1.168	2.351	2.627	3.134	3.761	4.318	5.048	7.256	15.012
GSYH, Cari Fiyatlarla, Milyar \$	273	777.5	867	869	859	797	759,3	717,1	807,9	905,8
NÜFUS, Bin Kişi	64.249	73.142	78.218	79.278	80.313	81.407	82.579	83.385	84.147	85.280
KİŞİ BAŞINA GSYH, Cari Fiyatlarla, \$	4.249	10.629	11.085	10.964	10.696	9.799	9.208	8.600	9.601	10.659
İHRACAT (GTS, F.O.B.), Milyon \$	-	-	151	149,2	164,5	177,2	180,8	169,6	225,2	254,2
İHRACAT(GTS)/GSYH,%	-	-	17,4	17,2	19,1	22,2	23,8	23,7	27,9	28,1
İTHALAT (GTS, C.I.F.), Milyon \$	-	-	213,6	202,2	238,7	231,2	210,3	219,5	271,4	363,7
İTHALAT(GTS)/GSYH, %	-	-	24,6	23,3	27,8	29	27,7	30,6	33,6	40,2
İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI (% GTS)	-	-	70,7	73,8	68,9	76,6	86	77,3	83	69,9
SEYAHAT GELİRLERİ, Milyar \$	7,6	22,6	27,3	19,1	23	25,9	34,3	13,3	26,6	41,2
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR (GİRİŞ), Milyar \$	1	9,1	19,3	13,8	11,2	12,5	9,5	7,7	13,3	13
CARİ İŞLEMLER DENGESİ (Milyar \$)	-9,9	-44,6	-26,6	-26,7	-40,0	-20,2	10,8	-31,9	-7,2	-48,4
CARİ İŞLEMLER DENGESİ/GSYH, %	-3,6	-5,7	-3,1	-3,1	-4,7	-2,5	1,4	-4,4	-0,9	-5,4
İŞGÜCÜNE KATILMA ORANI, %	-	46,5	51,3	52	52,8	53,2	53	49,3	51,4	53,1
İŞSİZLİK ORANI, %	-	11,1	10,3	10,9	10,9	11	13,7	13,2	12	10,5
İSTİHDAM ORANI, %	-	41,3	46	46,3	47,1	47,4	45,7	42,8	45,2	47,5
TÜFE, (On iki aylık ortalamalara göre değişim) (%)	-	8,6	7,7	7,8	11,1	16,3	15,2	12,28	19,6	72,3
TÜFE (%)	-	6,4	8,81	8,53	11,92	20,3	11,84	14,6	36,08	64,27
ÜFE, (On iki aylık ortalamalara göre değişim) (%)	-	8,52	5,28	4,3	15,82	27,01	17,56	12,18	43,86	128,47
ÜFE (%)	-	8,87	5,71	9,94	15,47	33,64	7,36	25,15	79,89	97,72

Kaynak: TÜİK, TCMB

- Kişi başı Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH), 2022 yılında, 2002 yılına göre yaklaşık 3 katına çıkarak 3.608 dolardan 10.659 dolara yükselmiştir.
- Satın Alma Gücü Paritesi (SGP) göre, 2022'de kişi başı GSYH, 37.300 dolar olmuştur.

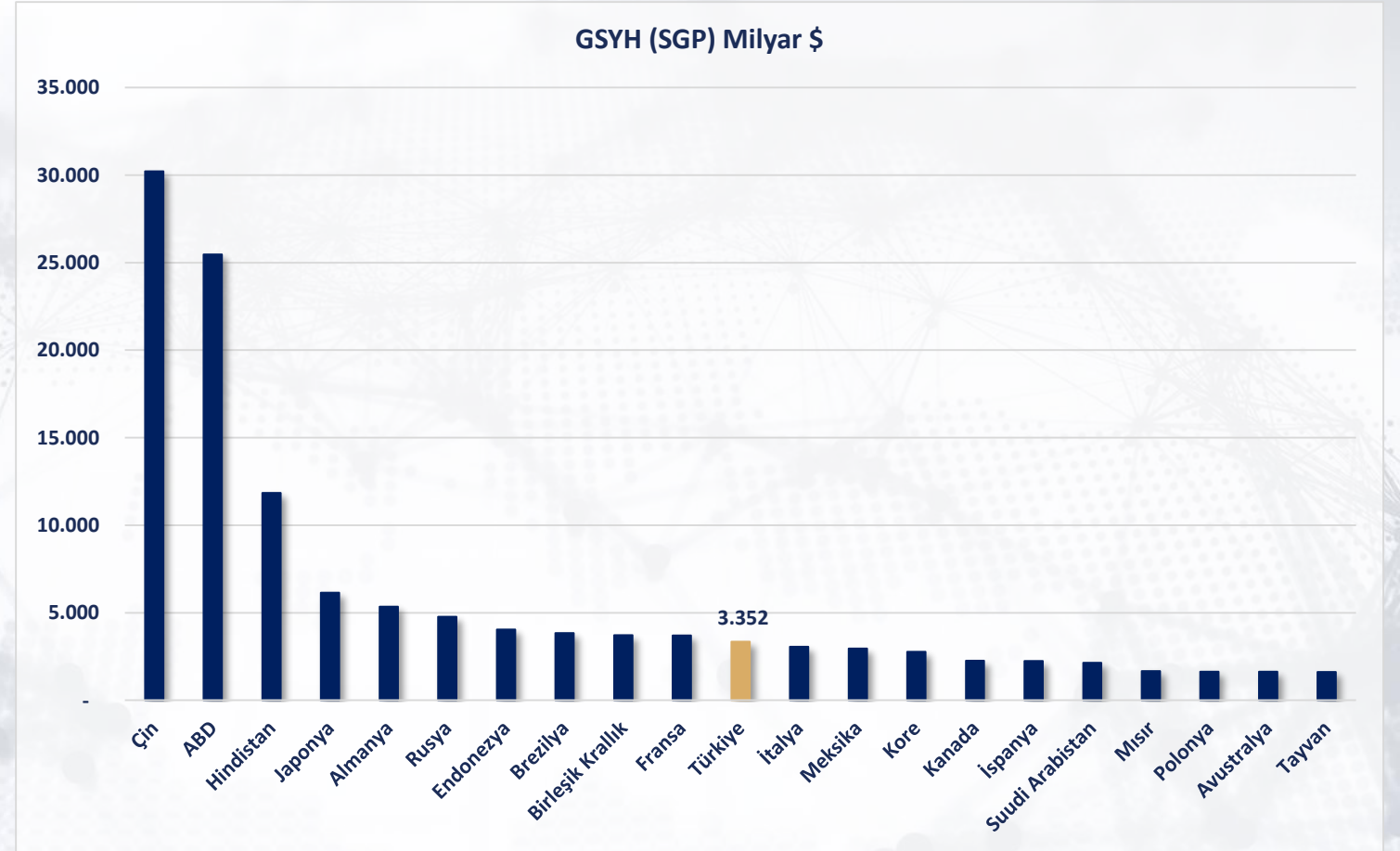
Kişi Başı Düşen GSYH, ABD Doları

Kaynak: TÜİK

- 2022 yılı itibarıyla satın alma gücü paritesine (SGP) göre GSYH sıralamasında Türkiye, Dünya'nın 11'inci, Avrupa'nın ise 4'üncü büyük ekonomisidir.

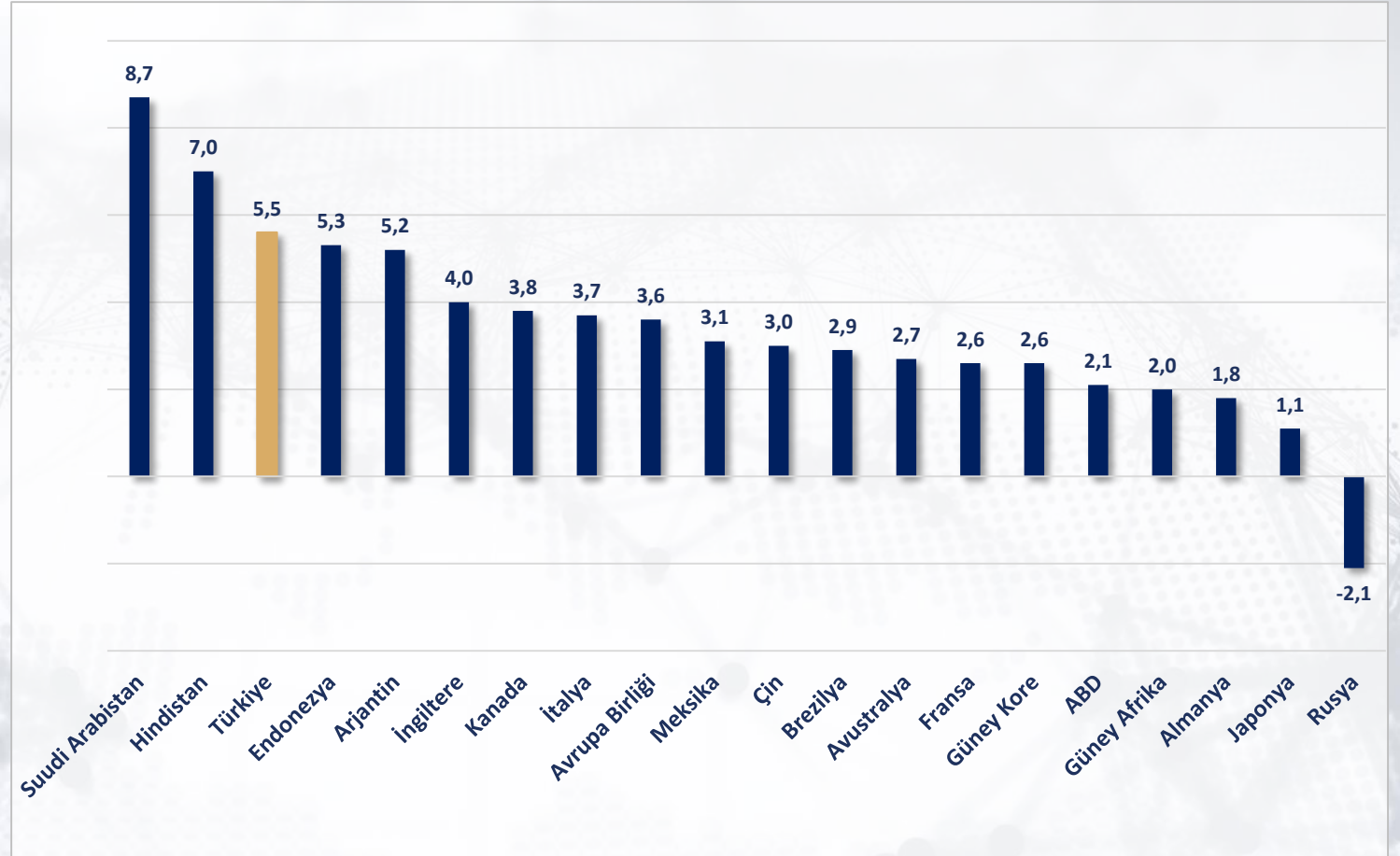
Dünya'nın En Büyük 20 Ekonomisi (Satın Alma Gücü Paritesine Göre GSYH)

Kaynak: IMF

- Türkiye ekonomisi 2022 yılında %5,5 oranında büyümüştür.

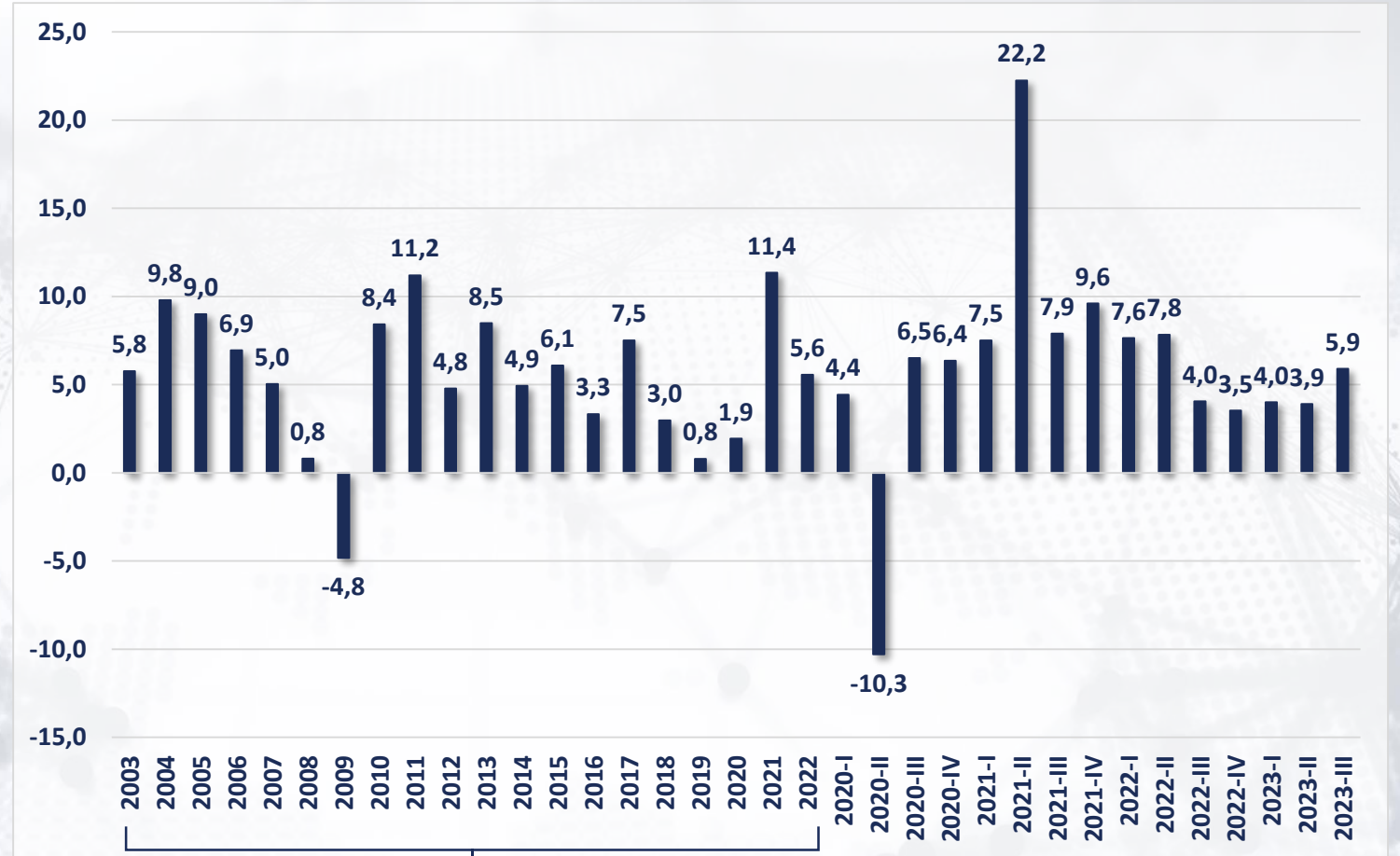
G-20 Ülkelerinin GSYH Değişimleri (%) (2022)

Kaynak: S&P Global, EIU, Eurostat, US BEA, Australian Bureau of Statistics

- Türkiye ekonomisi 2023 yılının üçüncü çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre %5,9 oranında büyümüştür.
- 2003-2022 döneminde ise Türkiye ekonomisinde yıllık ortalama %5,4 oranında büyüme kaydedilmiştir.

Dönemler İtibarıyla GSYH Büyüme Oranları (%)

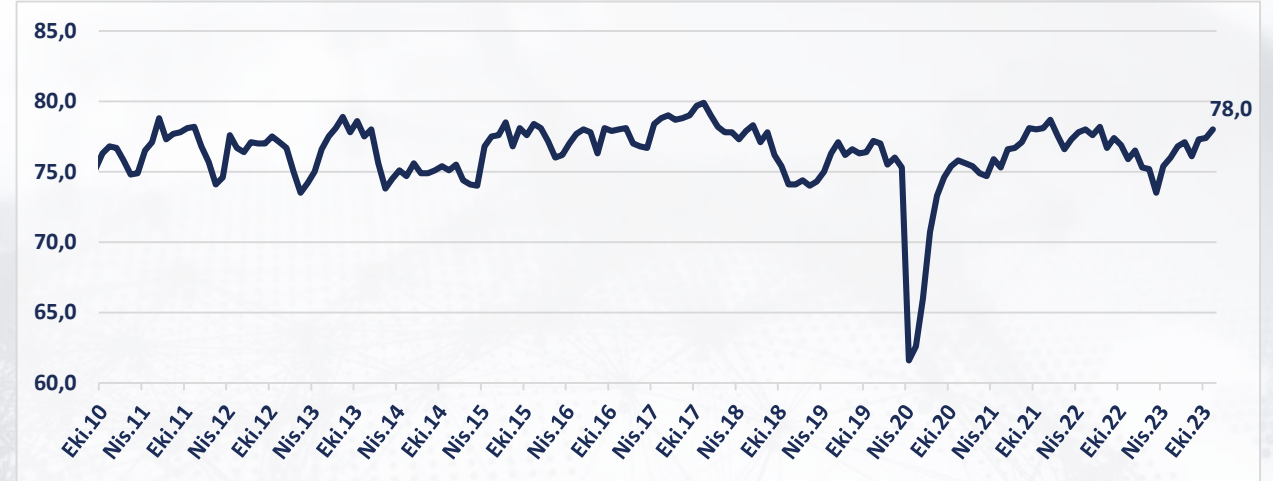

Kaynak: TÜİK

Yıllık Artışlar

➤ 2023 yılı Kasım ayında, İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı yıllık bazda 2,1 puan, aylık bazda ise 0,6 puan artış kaydederek %78 seviyesinde gerçekleşmiştir.

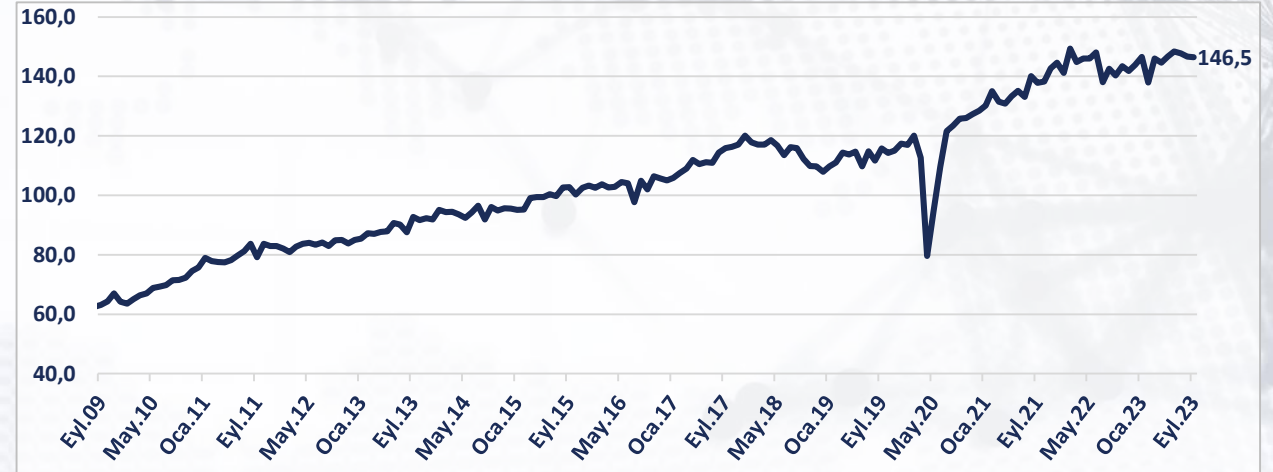
İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı (%)

Kaynak: TCMB

➤ 2023 Eylül ayında mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretimi endeksi bir önceki aya göre %0,1 oranında azalırken, takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretim endeksinde ise bir önceki yılın aynı ayına göre %4,0 oranında artış gerçekleşmiştir.

Sanayi Üretim Endeksi*

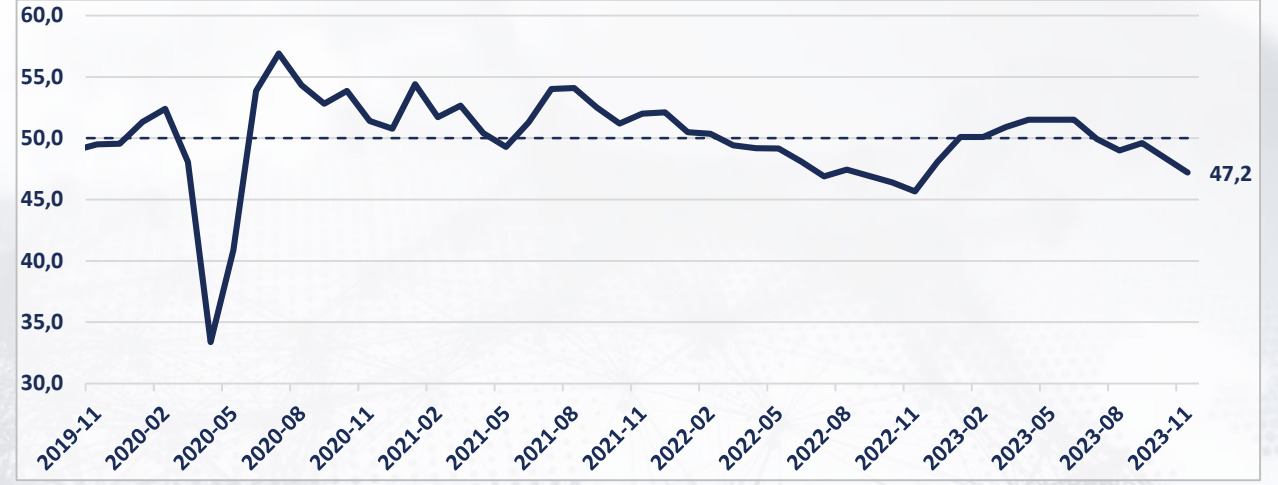

Kaynak: TÜİK

*Mevsim ve Takvim Etkilerinden Arındırılmış Endeks (2015=100)

➤ PMI, 2023 yılı Kasım ayında 47,2 olarak gerçekleşmiştir.

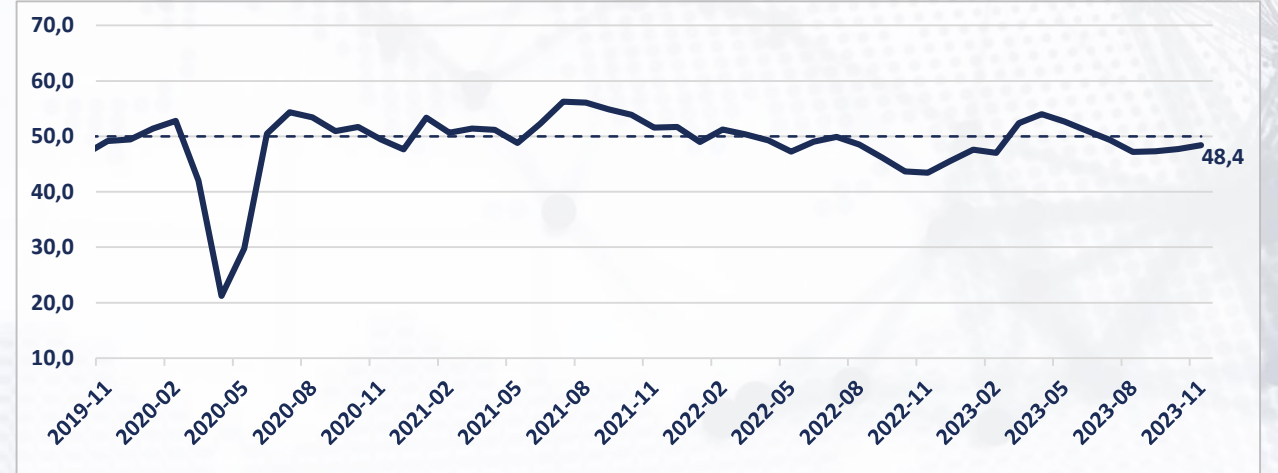
Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI)

Kaynak: S&P Global

➤ Yeni ihracat siparişleri endeksi Kasım ayında 48,4 olarak gerçekleşmiştir.

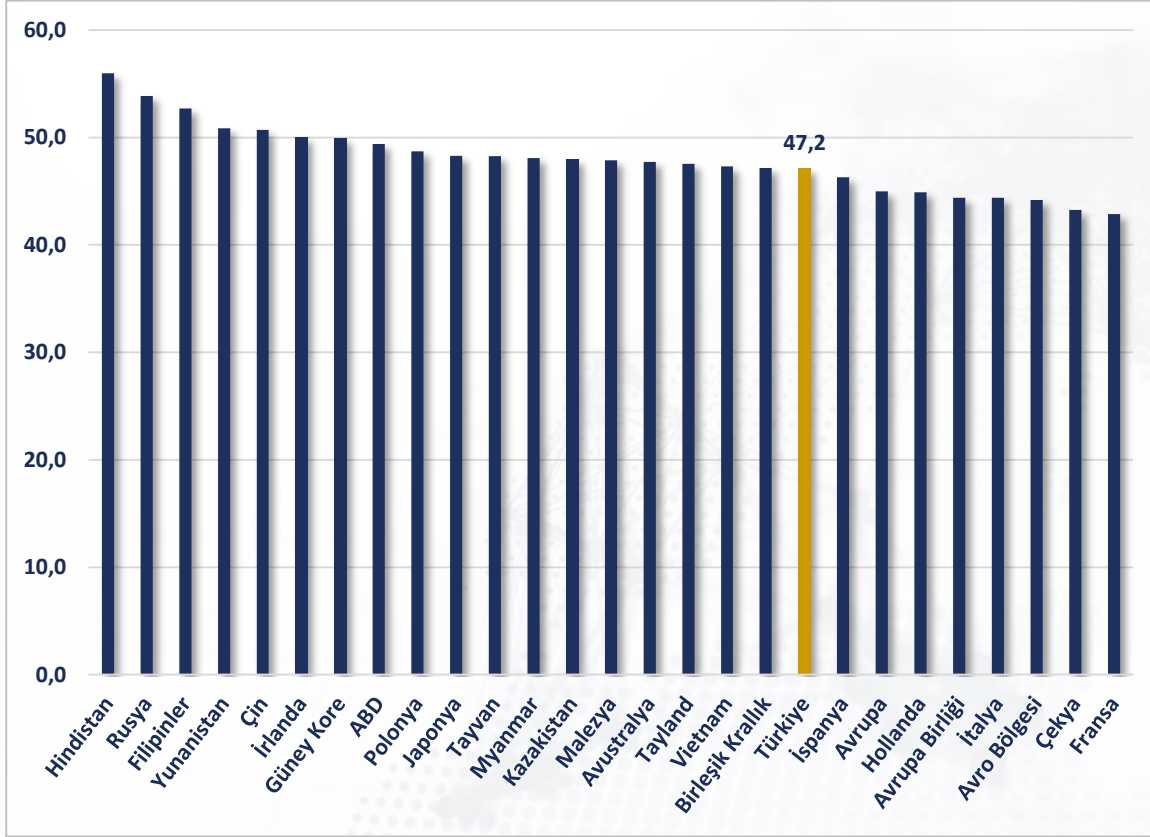
Yeni İhracat Siparişleri Endeksi

Kaynak: S&P Global

• Endeksin 50 değerinin üzerinde olması imalat sanayinde iyileşmeye işaret ederken 50'nin altında olması kötüleşmeyi ifade etmektedir.

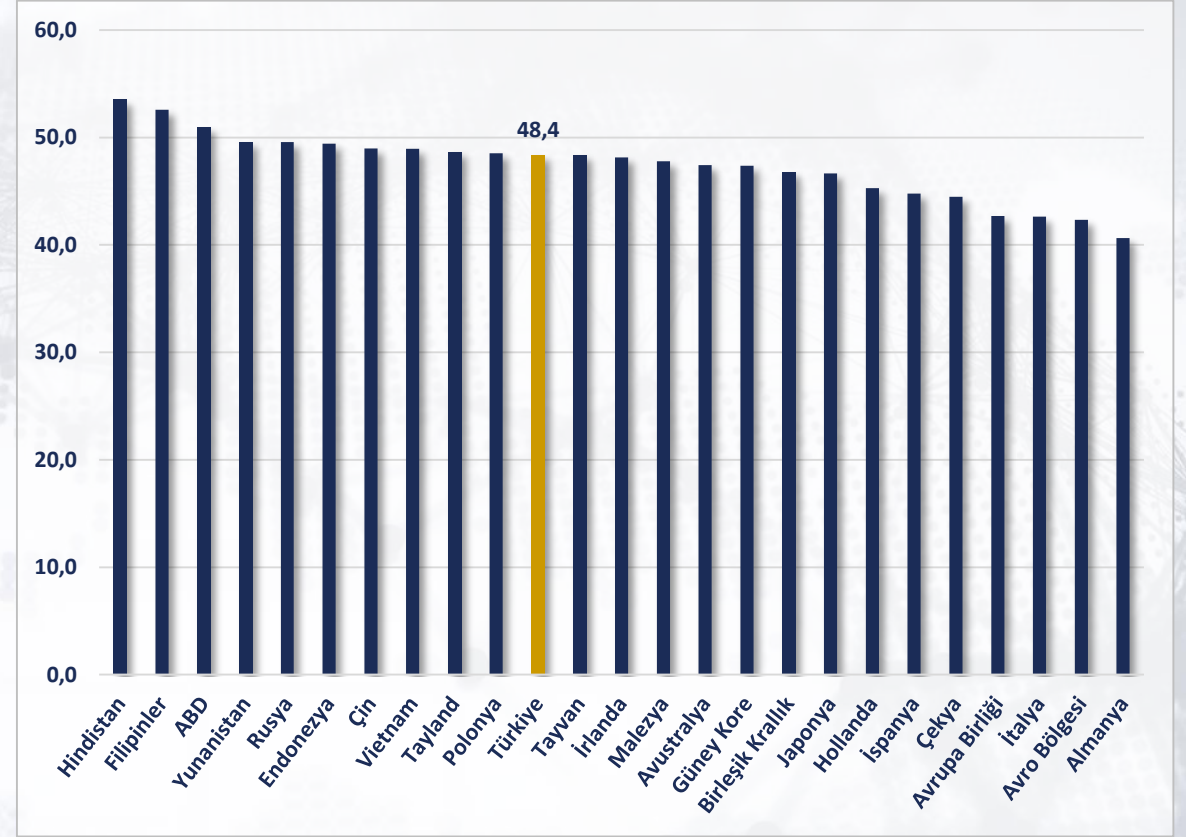
İmalat Sanayi Satın Alma Yöneticileri Endeksi* (PMI), Kasım 2023

Kaynak: S&P Global

- Endeksin 50 değerinin üzerinde olması imalat sanayinde iyileşmeye işaret ederken 50'nin altında olması kötüleşmeyi ifade etmektedir. Mevsimsellikten arındırılmış veriler kullanılmıştır.

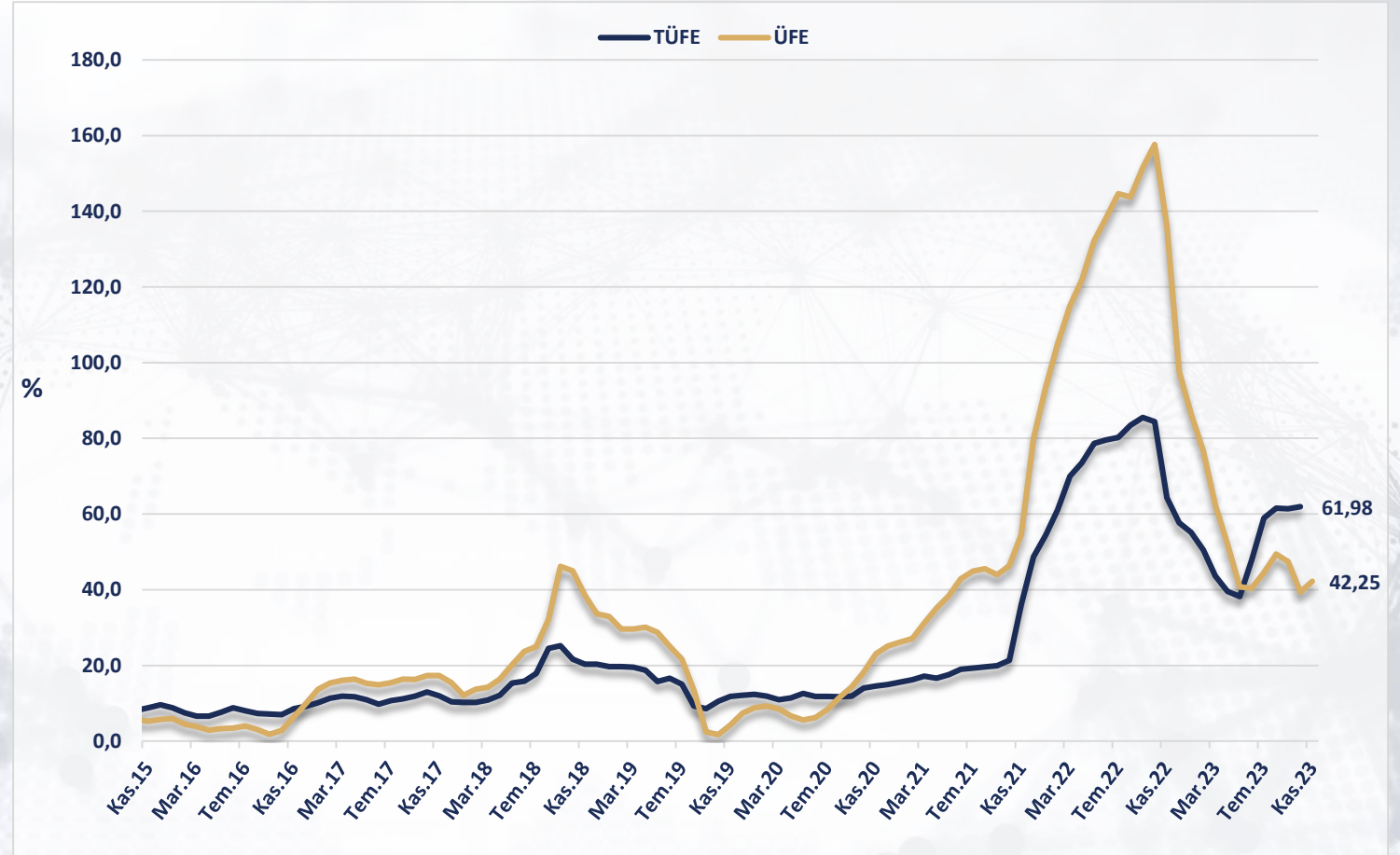
Yeni İhracat Siparişleri Endeksi*, Kasım 2023

Kaynak: S&P Global

- 2023 yılı Kasım ayında, bir önceki yılın aynı ayına göre, TÜFE'de %61,98 oranında, Yi-ÜFE'de ise %42,25 oranında artış gerçekleşmiştir.

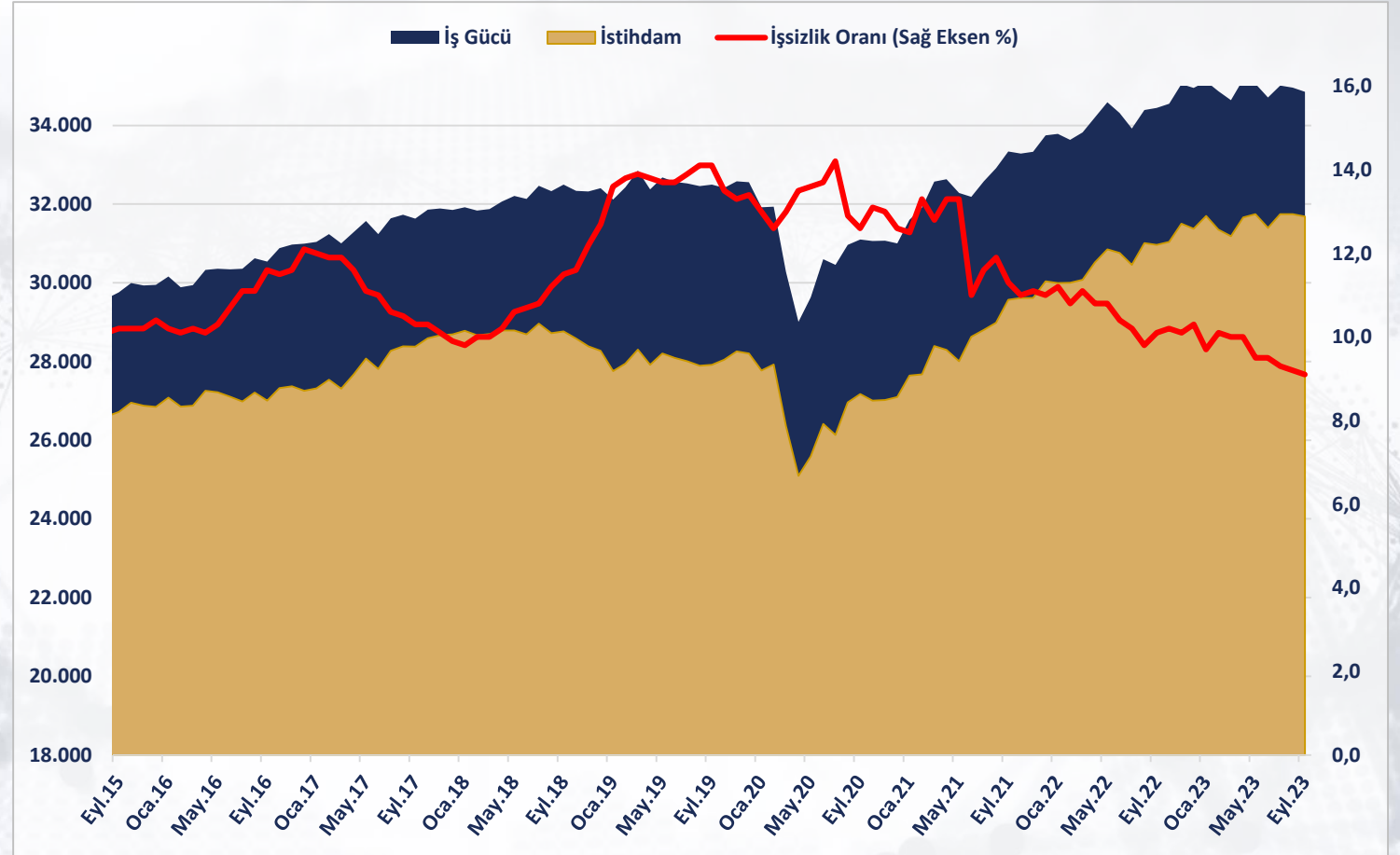
Enflasyondaki Gelişmeler

Kaynak: TÜİK

- Mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik oranı 2023 Eylül ayında %9,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.
- Mevsimsellikten arındırılmış işsizlik oranı ABD’de %3,8 (Eylül), Avro Bölgesi’nde %6,5 (Eylül), Almanya’da %3,0 (Eylül), Fransa’da %7,3 (Eylül) ve İtalya’da %7,4 (Eylül) düzeyinde bulunmaktadır.
- İstihdam edilenlerin sayısı 2022 yılında bir önceki yıla göre 1 milyon 330 bin kişi artarak 31 milyon 370 bin kişi, istihdam oranı ise 1,4 puanlık artış ile %48,2 olmuştur.

İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler (Bin Kişi)

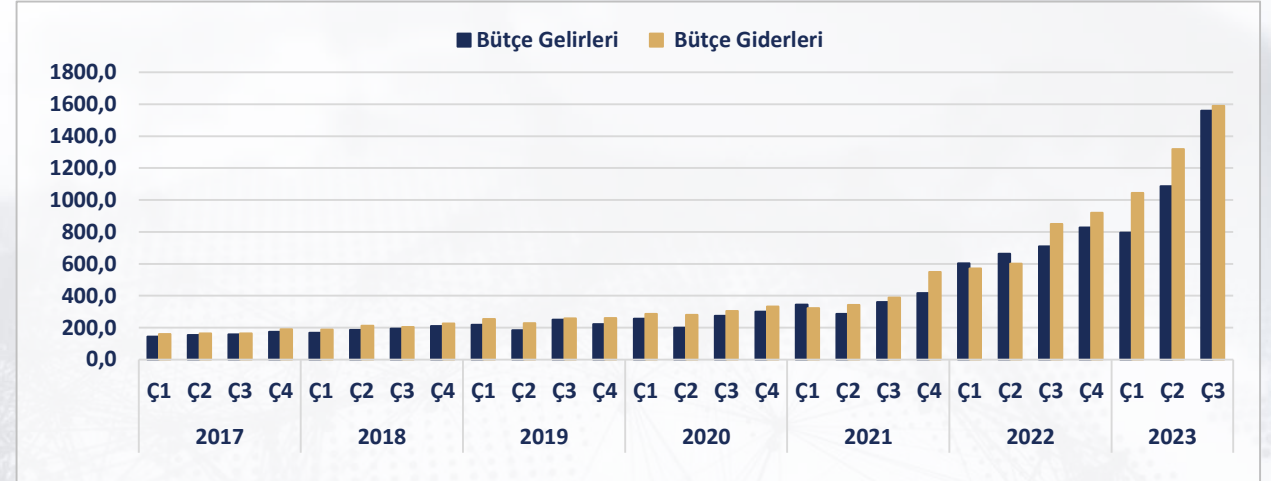
Kaynak: TÜİK

Not: Mevsimsel Düzeltmiş Veriler

➤ 2023 yılı Ekim ayında merkezi yönetim bütçe giderleri 569,2 milyar TL, bütçe gelirleri 473,8 milyar TL ve bütçe açığı 95,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

➤ 2023 yılı 3. çeyreğinde merkezi yönetim bütçe giderleri 1.559,6 milyar TL, bütçe gelirleri 1.589 milyar TL ve bütçe açığı 29,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri (Milyar TL)

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

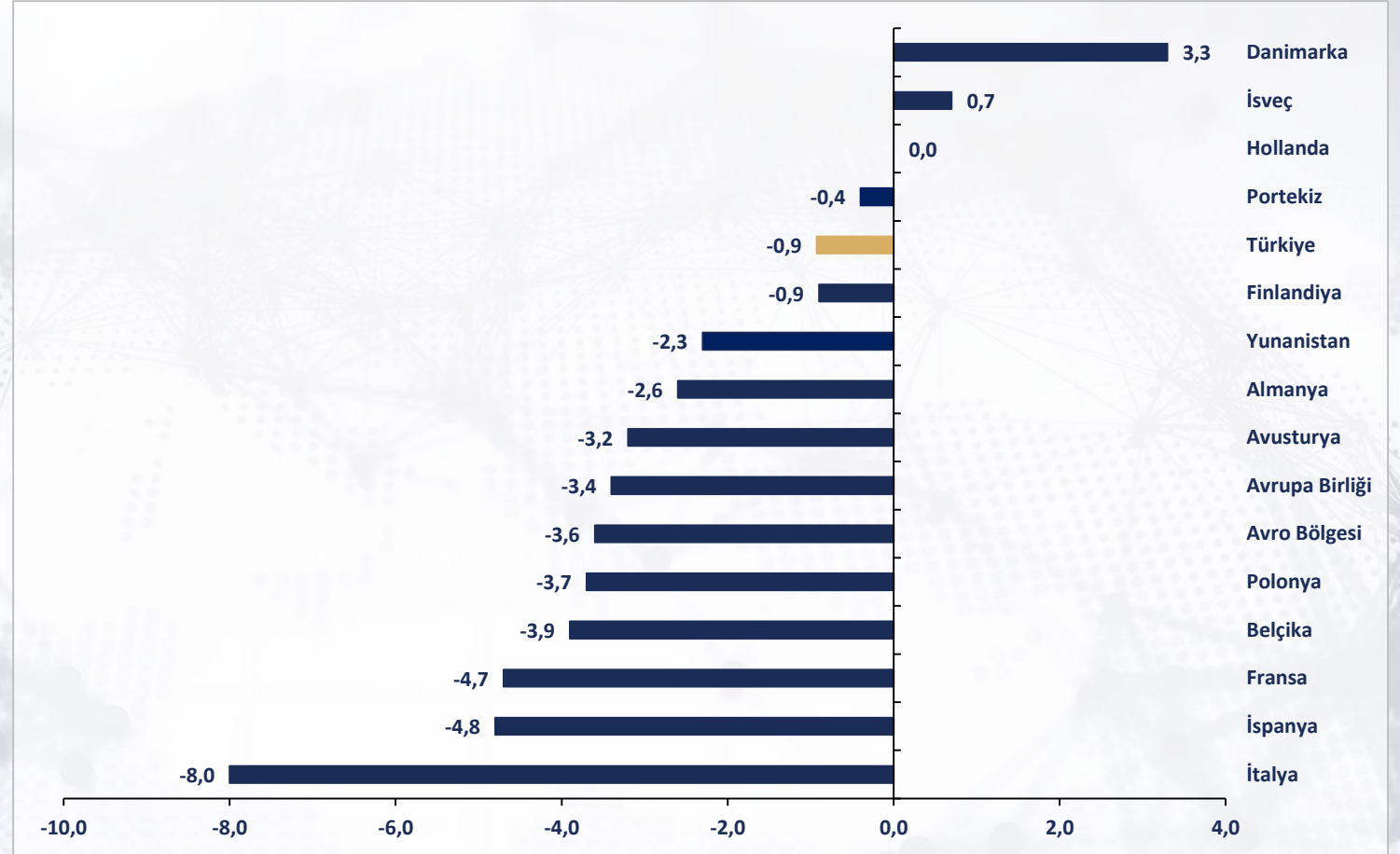
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi (Milyar TL)

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

- Türkiye'nin Merkezi Yönetim Bütçe Dengesinin GSYH'ye oranı 2022 yılında -%0,9 ile AB ülkeleri ortalamasının altında gerçekleşmiştir.

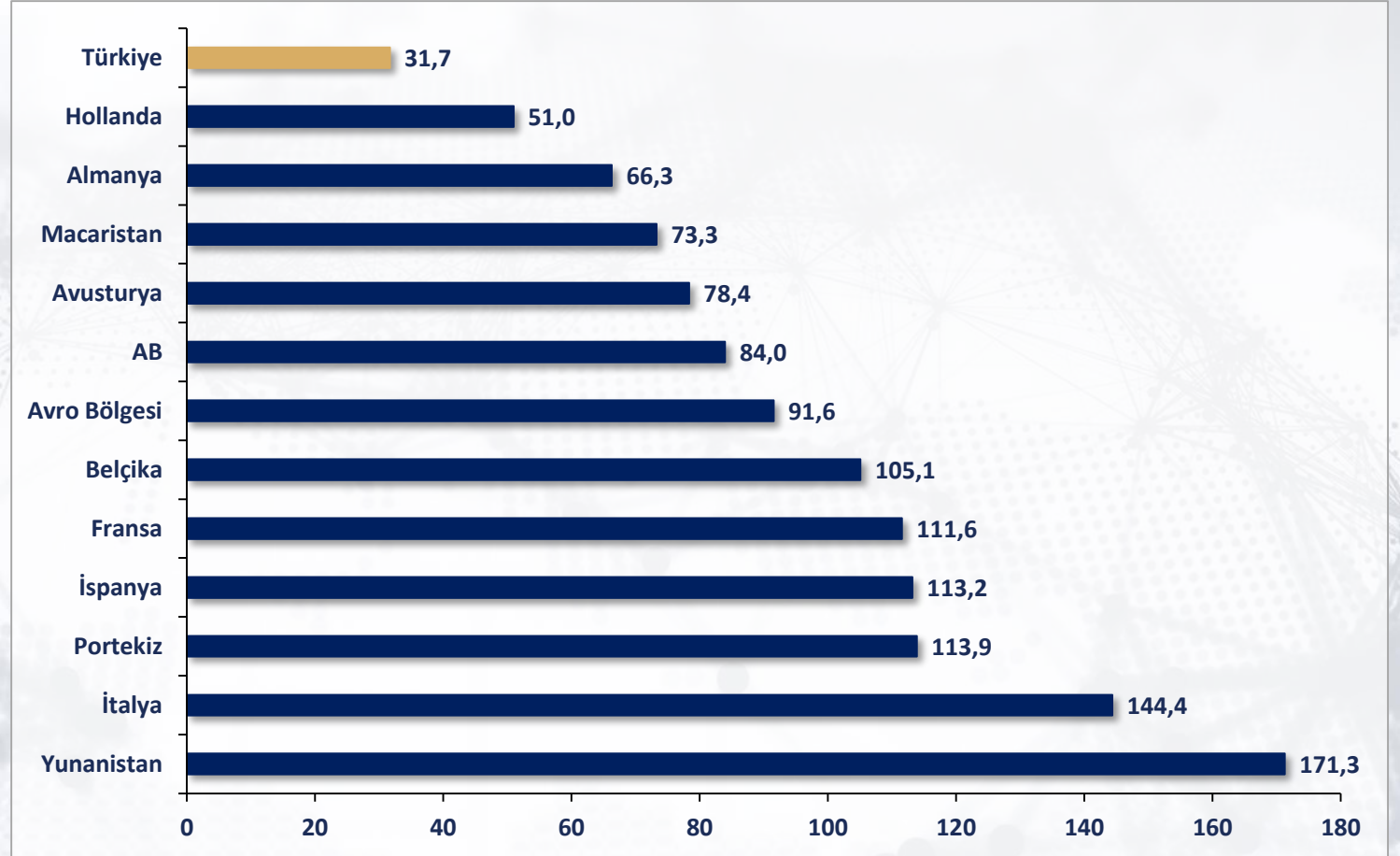
Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi / GSYH (%), 2022

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Eurostat

- Türkiye'nin AB tanımlı Genel Devlet Borç Stokunun GSYH'ye oranı 2022 yılında, Maastricht kriteri olan %60'ın oldukça altında, %31,7 olarak gerçekleşmiştir.

AB Tanımlı Genel Devlet Borç Stoku / GSYH (%), 2022

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Eurostat

- 2023 yılı Eylül ayında cari işlemler hesabı, bir önceki yılın aynı ayına göre 4,9 milyar dolar artarak 1,9 milyar dolar fazla vermiştir.

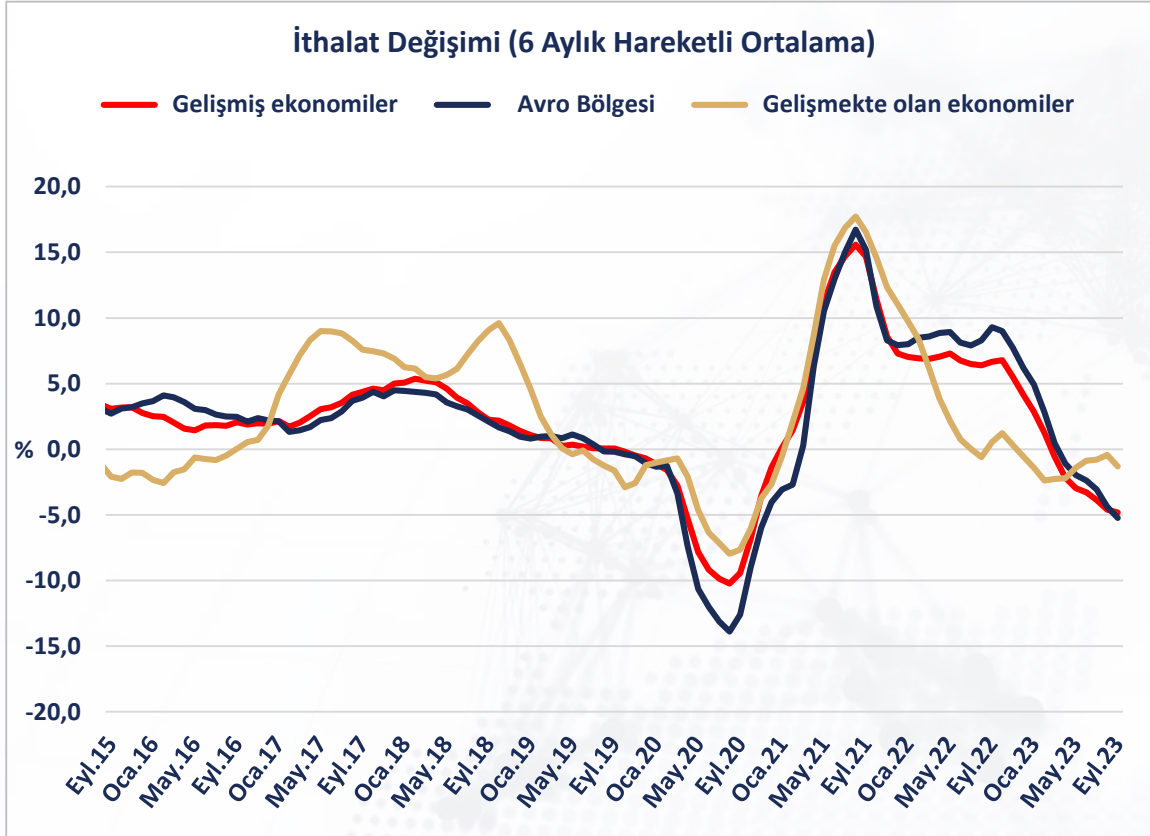
Ödemeler Dengesi

Milyon Dolar	Eylül			Ocak-Eylül		
	2022	2023	Fark	2022	2023	Fark
I- CARI İŞLEMLER HESABI	-3.024	1.876	4.900	-38.212	-40.835	-2.623
A. DIŞ TİCARET DENGESİ	-8.037	-3.657	4.380	-67.898	-72.260	-4.362
B. HİZMETLER DENGESİ	5.984	6.253	269	37.551	39.769	2.218
C. BİRİNCİL GELİR DENGESİ	-967	-851	116	-7.263	-8.653	-1.390
D. İKİNCİL GELİR DENGESİ	-4	131	135	-602	309	911
II- SERMAYE HESABI	-2	-23	-21	-23	-167	-144
III- FİNANS HESAPLARI	-1.371	2.061	3.432	-17.638	-39.596	-21.958
Doğrudan Yatırımlar	-869	337	1.206	-6.449	-2.279	4.170
Net Varlık Edinimi	477	694	217	3.703	4.346	643
Net Yükümlülük Oluşumu	1.346	357	-989	10.152	6.625	-3.527
Sermaye	644	152	-492	4.634	3.256	-1.378
Yatırım	669	189	-480	5.173	3.465	-1.708
Tasfiye	25	37	12	539	209	-330
Diğer Sermaye (Net)	231	-27	-258	726	499	-227
Gayrimenkul (Net)	471	232	-239	4.792	2.870	-1.922
Portföy Yatırımları	3.347	-1.018	-4.365	14.703	-1.947	-16.650
Diğer Yatırımlar	-2.193	-4.921	-2.728	-27.097	-24.412	2.685
Rezerv Varlıklar	-1.656	7.663	9.319	1.205	-10.958	-12.163
IV- NET HATA NOKSAN	1.655	208	-1.447	20.597	1.406	-19.191

Kaynak: TCMB

Küresel Ticaret Endekslerindeki Gelişmeler*

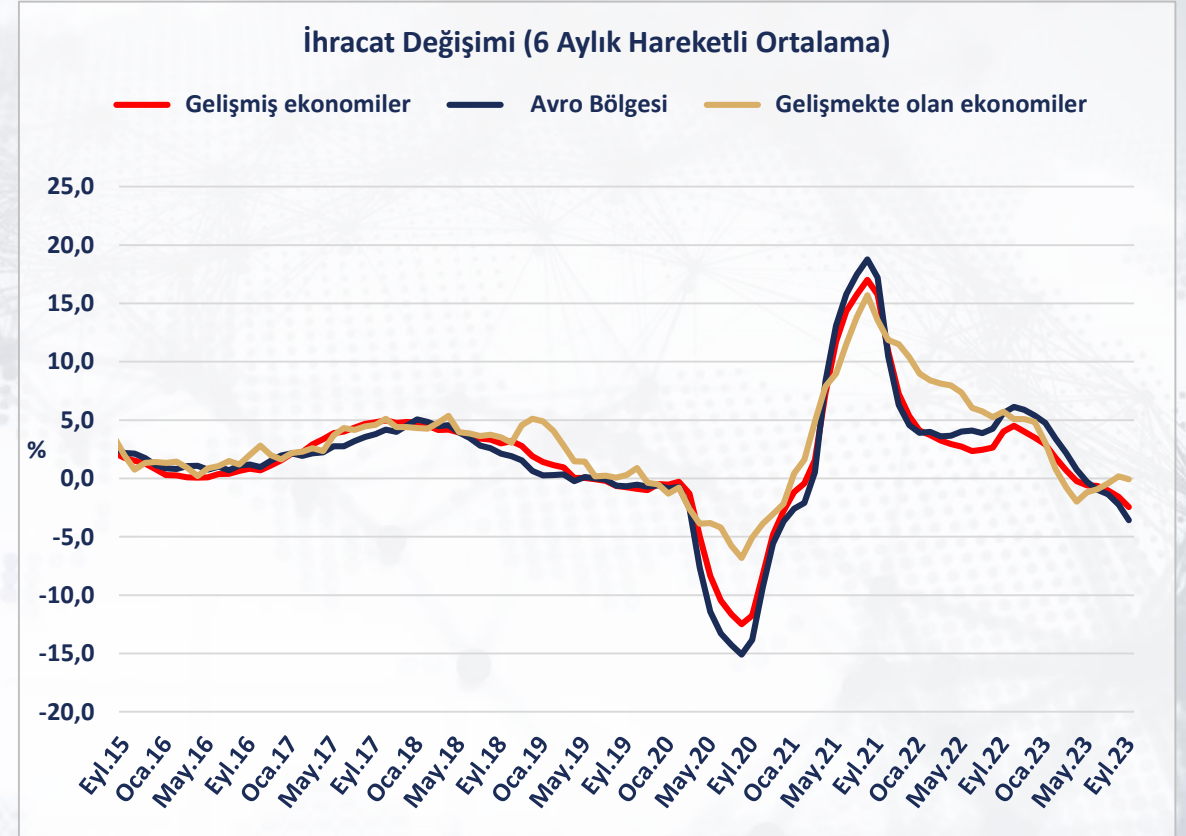
İthalat Değişimi (6 Aylık Hareketli Ortalama)

Kaynak: Hollanda Ekonomik Politika Analizi Bürosu (CPB)

* Ticaret Endeksi (2010=100), mevsimsel arındırılmış veriler kullanılmakta ve artışlar yıllık olarak hesaplanmaktadır.

İhracat Değişimi (6 Aylık Hareketli Ortalama)

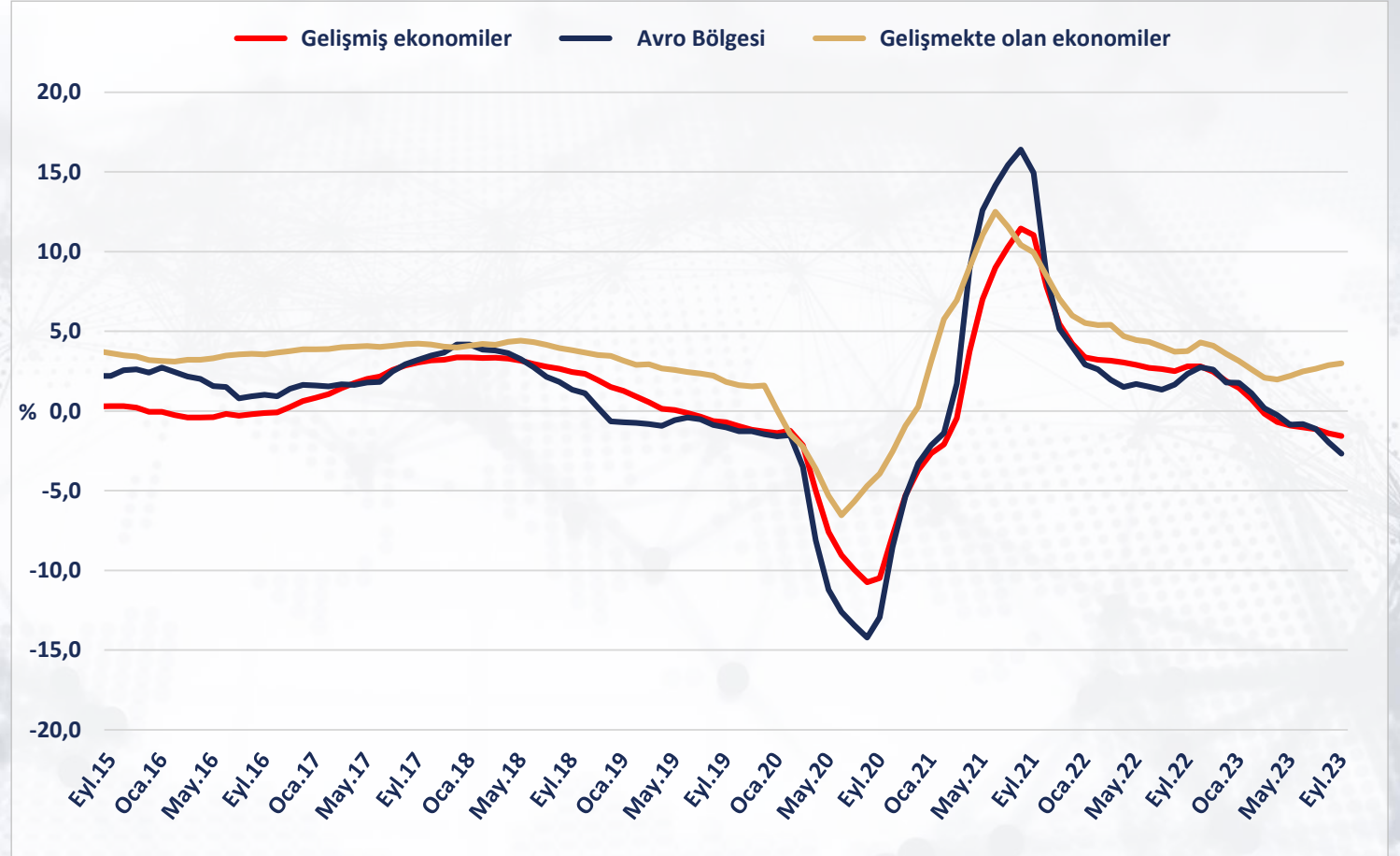

Kaynak: Hollanda Ekonomik Politika Analizi Bürosu (CPB)

Küresel Sanayi Üretim Endekslerindeki Gelişmeler*

- 2023 yılı Eylül ayı itibarıyla Avro Bölgesi ve gelişmiş ekonomilerde sanayi üretim hızındaki yavaşlama eğilimi devam ederken, gelişmekte olan ekonomilerde son aylarda artış eğilimi devam etmektedir.

Sanayi Üretim Endeksindeki Aylık Değişimler (6 Aylık Hareketli Ortalama)

Kaynak: Hollanda Ekonomik Politika Analiz Bürosu(CPB)

*Sanayi Üretim Endeksi, Yüzde Değişim (2010=100), mevsimsel arındırılmış veriler kullanılmakta ve artışlar yıllık olarak hesaplanmaktadır.

B- MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜM

2024-2026 Orta Vadeli Program Hedefleri

	2022	2023 (GT)	2024(P)	2025 (P)	2026 (P)
GSYH (Milyar TL, Cari Fiyatlarla)	15.012	25.483	41.159	52.942	62.997
Kişi Başına Milli Gelir (\$)	10.659	12.415	12.875	13.717	14.855
GSYH Reel Büyümesi (%)	5,5	4,4	4,0	4,5	5,0
İşsizlik Oranı (%)	10,4	10,1	10,3	9,9	9,3
Seyahat Gelirleri (Milyar \$)	41,4	49,0	52,5	57,0	62,8
Cari İşlemler Dengesi (Milyar \$)	-48,4	-42,5	-34,7	-31,7	-30,0
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-5,3	-4,0	-3,1	-2,6	-2,3

Programda hazırlanmakta olan On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)'nin genel çerçevesiyle uyumlu olarak, makroekonomik ve finansal istikrarı güçlendirmeyi, yüksek katma değerli üretimi teşvik etmeyi, yeşil ve dijital dönüşüm odağıyla verimlilik ve ihracat artışı yoluyla büyümeyi ve cari işlemler dengesinde kalıcı iyileşme sağlamayı, enflasyonu orta vadede tek haneye düşürmeyi, iş ve yatırım ortamını iyileştirmeyi ve afetlerle etkin mücadele ederken mali disiplini korumayı esas alan politika zeminini tesis etmeyi amaçlandığı vurgulanmaktadır.

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

GT: Gerçekleşme Tahmini, P: Program

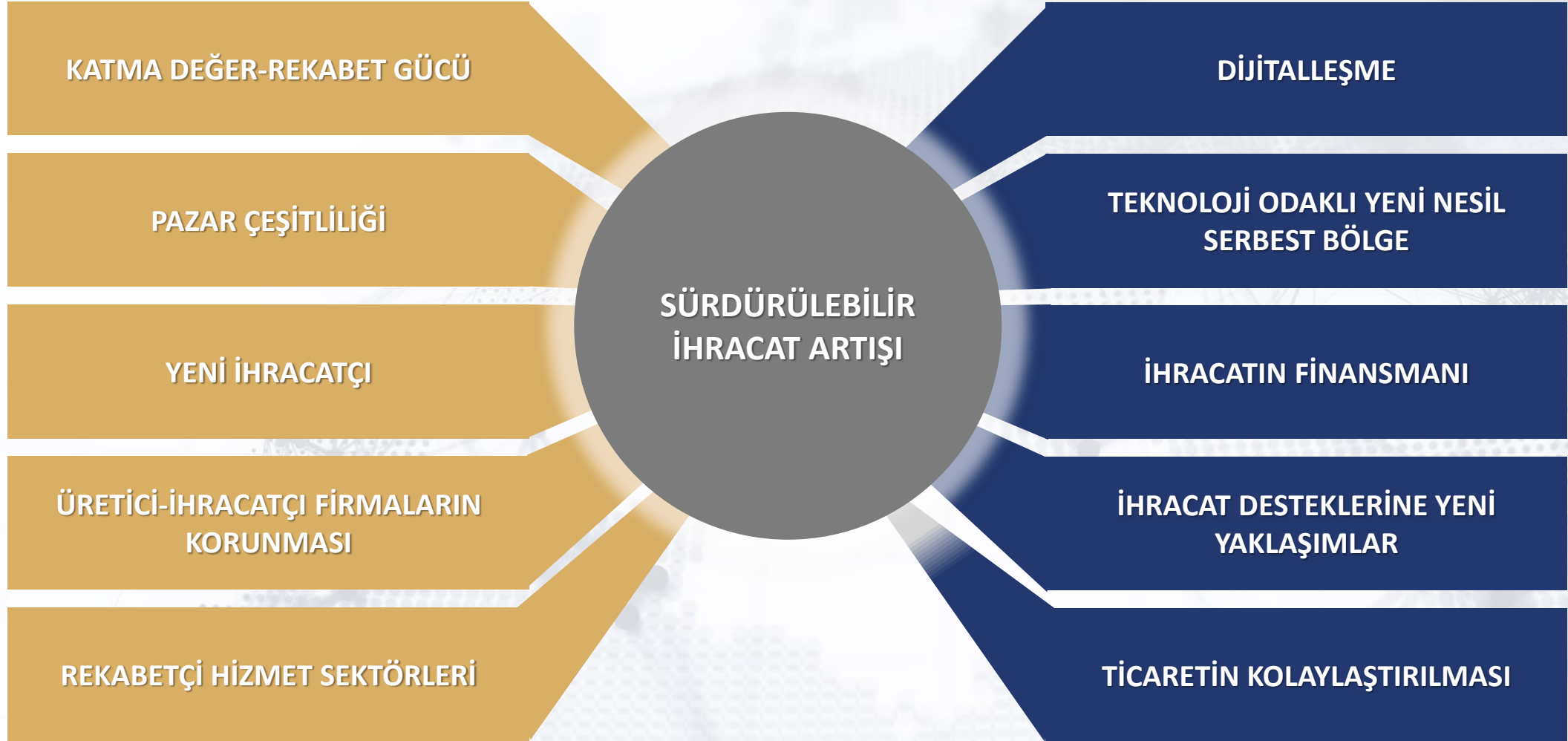
2024-2026 Orta Vadeli Program Mal Ticareti Hedefleri

	2022	2023 (GT)	2024 (P)	2025 (P)	2026 (P)
İhracat (Milyar \$) (GTS)	254,2	255,0	267,0	283,6	302,2
İthalat (Milyar \$) (GTS)	363,7	367,0	372,8	388,9	414,0
Dış Ticaret Dengesi (GTS, Milyar Dolar)	-109,5	-112,0	-105,8	-105,3	-111,8
Dış Ticaret Hacmi (GTS)/GSYH (%)	68,2	58,3	57,2	55,8	54,3
İhracat/İthalat (%)	69,9	69,5	71,6	72,9	73,0

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

GT: Gerçekleşme Tahmini, P: Program

İhracat Ana Planı Hedefleri

İhracat Ana Planı Politika Araçları

Dijitalleşme ve Ticaret Kolaylıkları

Dijital Gümrükler

İhracatçılar İçin
Kullanıcı Dostu
Dijital Uygulamalar

Ticaret Diplomasisi
Araçları

Ticaret Politikası
Önlemleri

Ticaret Diplomasisi ve Yeni İhracatçılar

Ticaret Müşavirleri
Ağı

Türkiye Kadın
Girişimci Ağı

Melek Yatırımcı Ağı

Dış Ticaret
Alanında Mesleki
Eğitim

Teknoloji Odaklı Yeni Nesil Serbest Bölgeler

Finansman Desteği

Enerji Desteği

Kira Desteği

İstihdam Desteği

İhracatın Finansmanı (Eximbank Ürünleri)

Uzun Vadeli
Finansman

Kur riskine karşı
yeni ürünler

Kadın ve Genç
Girişimcilere Özel
Kredi Programı

Mevsimsel Kredi
Destek Programı

Neden Uzak Ülkeler?

- Türkiye'nin toplam ihracatının yaklaşık üçte ikisi Türkiye'ye görece yakın ülkelere gerçekleştirilmektedir.
- Türkiye'nin ortalama ihracat mesafesi dünya ortalamasının altında kalmaktadır.
- Stratejiyle, dünya nüfusunun %62'sini, küresel GSYİH'nin %64'ünü temsil eden 18 ülkeye 2018-2020 ortalaması yaklaşık 20 milyar dolar olan mal ihracatımızın 80 milyar dolar civarına artırılarak dört katına çıkartılması ve bu ülkelerin ithalatındaki payımızın %1 seviyesine yükseltilmesi hedeflenmektedir.
- Uzak Ülkeler Stratejisi:
 - 11. Kalkınma Planı (2019-2023),
 - İhracat Ana Planı,
 - Orta Vadeli Program,
 - Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı,
 - Bakanlığımızın Stratejik Planı

rehber edinilmek suretiyle hazırlanmıştır.

Türkiye'nin dünya ticaretindeki payını arttırmak

Ülkemize coğrafi olarak uzak, yüksek gelire sahip büyük pazarlardan ülkemizin potansiyelinin altında pay aldığı anlaşılmaktadır.

İhracat yapılan pazarları çeşitlendirmek

İhracatçılarımızın coğrafi olarak uzak büyük pazarlara yönelmesi ihracat pazarlarımızın çeşitlenmesine önemli bir katkı sağlayacaktır.

İhracatçılara yol gösterilmesi

Ülkemizin toplam ihracatının 3.065 km olan ortalama menzilin 4.744 km seviyesindeki dünya ortalamasına yükseltilmesi ve büyük uzak pazarlardaki payının artırılması için bir strateji belgesi oluşturulmuştur.

Uluslararası Kuruluşların Büyüme Tahminleri

Uluslararası Kuruluşlar	Yıl	Bazı Ülke-Ülke Gruplarına İlişkin Büyüme Tahminleri (%)							
		Dünya	Avro Bölgesi	ABD	Brezilya	Rusya	Hindistan	Çin	Japonya
IMF	2022	3,5	3,3	2,1	2,9	-2,1	7,2	3,0	1,0
	2023	3,0	0,7	2,1	3,1	2,2	6,3	5,0	2,0
	2024	2,9	1,2	1,5	1,5	1,1	6,3	4,2	1,0
OECD	2022	3,3	3,4	1,9	3,0	-2,0	7,2	3,0	0,9
	2023	2,9	0,6	2,4	3,0	0,8	6,3	5,2	1,7
	2024	2,7	0,9	1,5	1,8	1,1	6,1	4,7	1,0
Dünya Bankası	2022	3,1	3,5	2,1	2,9	-2,1	7,2	3,0	1,0
	2023	2,5*	0,5*	2,1*	1,2	1,6*	6,3	5,0*	0,8
	2024	2,1*	0,7*	0,9*	1,4	1,3*	6,4	4,5*	0,7

Kaynak: IMF 2023 Ekim ayı Görünüm Raporu, OECD 2023 Kasım ayı Görünüm Raporu, Dünya Bankası 2023 Haziran ayı Görünüm Raporu

* Dünya Bankası 2023 Eylül Raporu

Dünya Ticaretine İlişkin Tahminler

DTÖ Küresel Mal Ticareti Büyüme Tahminleri (%)

Bölgeler	2022	2023	2024
Dünya Mal Ticaret Hacmi	3,0	0,8	3,3
İhracat Artışı			
Kuzey Amerika	4,2	3,6	2,7
Güney Amerika	2,2	1,7	0,6
Avrupa	3,4	0,4	2,2
Asya	0,4	0,6	5,1
İthalat Artışı			
Kuzey Amerika	6,0	-1,2	2,2
Güney Amerika	3,6	-1,0	3,3
Avrupa	5,7	-0,7	1,6
Asya	-0,5	-0,4	5,8

Kaynak: DTÖ (Ekim 2023)

IMF Küresel Mal ve Hizmet Ticareti Büyüme Tahminleri

Reel Değişim (%)	2022	2023	2024
Küresel Ticaret Hacmi	5,1	0,9	3,5
İhracat			
Gelişmiş Ülkeler	5,3	1,8	3,1
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ülkeler	4,1	-0,1	4,2
İthalat			
Gelişmiş Ülkeler	6,7	0,1	3,0
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ülkeler	3,2	1,7	4,4

Kaynak: IMF (Ekim 2023)

C- DIŞ TİCARETTE GELİŞMELER

1) MAL TİCARETİ

➤ Türkiye'nin dünya mal ihracatındaki payı 2022 yılında %1,02 düzeyindedir.

Türkiye'nin Küresel Mal İhracatındaki Payı (%)

Kaynak: DTÖ

➤ Türkiye'nin dünya mal ithalatındaki payı 2022 yılında %1,42 düzeyindedir.

Türkiye'nin Küresel Mal İthalatındaki Payı (%)

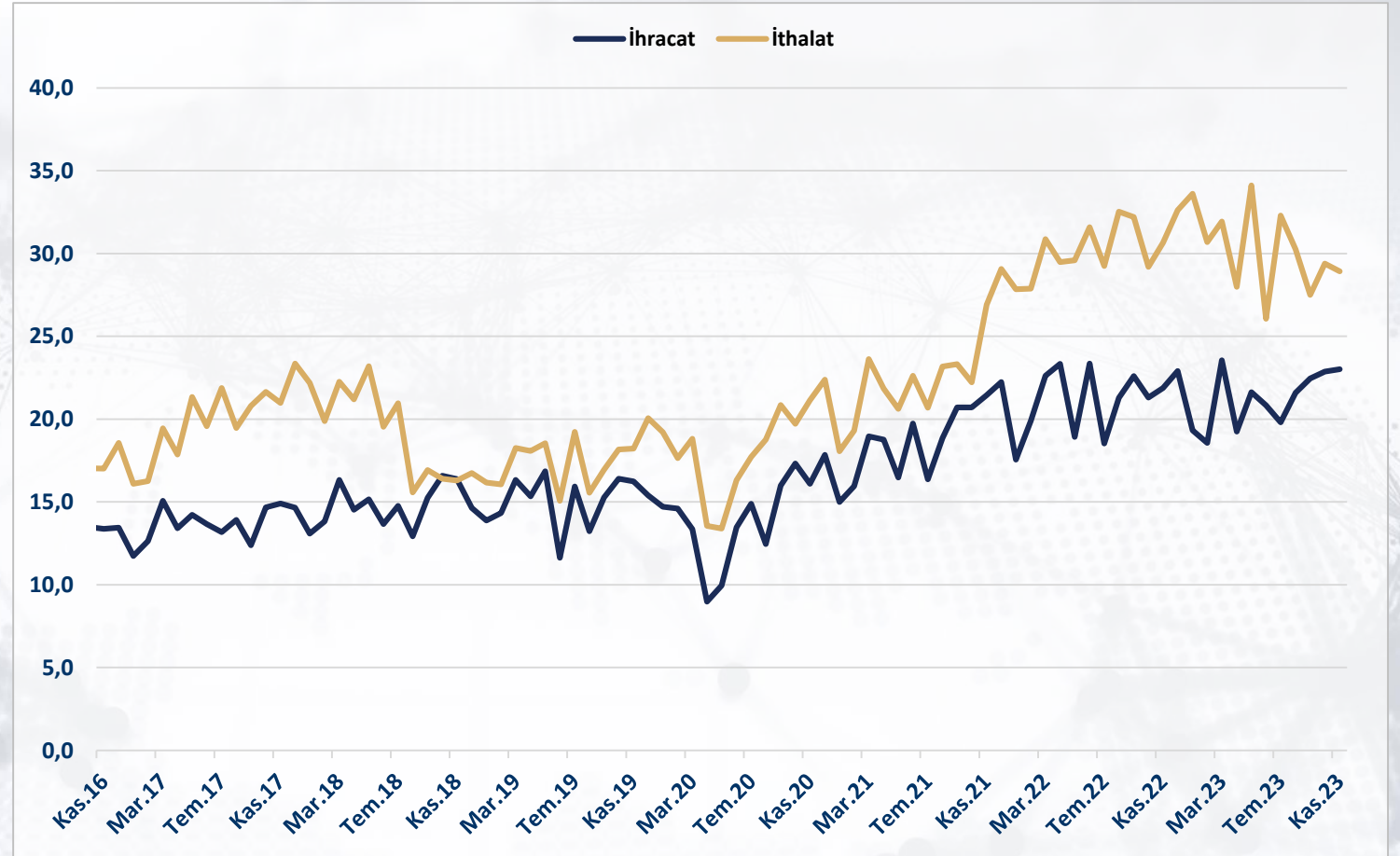

Kaynak: DTÖ

2023 Kasım ayında, 2022 yılının aynı ayına göre genel ticaret sisteminde;

- İhracat %5,2 oranında artış ile 23 milyar 11 milyon dolar olmuştur.
- İthalat ise %5,6 oranında düşüş ile 28 milyar 931 milyon dolar olmuştur.
- Dış ticaret açığı ise %32,6 oranında düşüş ile 5 milyar 919 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

İhracat ve İthalatın Aylık Gelişimi (Milyar \$)

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı

Dış Ticaret Endeksleri (2015=100)

	2020		2021		2022		2023 Eylül		2023 Ocak- Eylül	
	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)	Endeks	Değişim (%)
İhracat Birim Değer Endeksi	94,8	-0,8	103,8	9,4	113,5	9,5	108,7	-1,2	113,9	0,6
İhracat Miktar Endeksi	118,4	-5,5	143,8	21,4	148,2	3,1	164,3	0,7	145,7	-0,7
İthalat Birim Değer Endeksi	96,3	-4,9	120,8	25,4	150,0	24,2	126,1	-17,1	131,7	-12,6
İthalat Miktar Endeksi	106,7	9,6	105,2	-1,4	113,6	7,9	122,6	3,1	130,2	15,8
Dış Ticaret Hadleri	98,5	4,2	85,9	-12,7	75,7	-11,9	86,3	19,2	86,6	15,2

Kaynak: TÜİK

2022 yılında ihracat birim değer endeksi bir önceki yıla göre %9,5 oranında artarken, ithalat birim değer endeksi ise %24,2 oranında artmıştır.

Dış Ticaretin Gelişimi

(Milyon \$)	2021	2022	Değişim (%) 2021/2022	2022 Kasım	2023 Kasım	Değişim (%) 2022/2023	2022 Ocak-Kasım	2023 Ocak-Kasım	Değişim (%) 2022/2023
İhracat	225.214	254.170	12,9	21.871	23.011	5,2	231.271	232.915	0,7
Enerji İhracatı ¹	8.507	16.411	92,9	1.271	1.567	23,3	15.025	14.842	-1,2
Altın İhracatı ²	3.483	1.051	-69,8	148,8	827	455,7	939	3.880	313,3
İthalat	271.426	363.711	34,0	30.655	28.931	-5,6	331.099	332.752	0,5
Enerji İthalatı ¹	50.692	96.549	90,5	7.777	5.284	-32,1	88.368	62.471	-29,3
Altın İthalatı ²	5.499	20.440	271,7	2.584	2.000	-22,6	17.713	28.430	60,5
Dış Ticaret Hacmi	496.640	617.880	24,4	52.526	51.942	-1,1	562.370	565.667	0,6
Dış Ticaret Dengesi	-46.211	-109.541	137,0	-8.784	-5.919	-32,6	-99.828	-99.836	0,0
Enerji Dışı Denge	-4.026	-29.403	630,4	-2.278	-2.202	-3,3	-26.485	-52.207	97,1
İhracat/İthalat (%)	83,0	69,9	-13,1*	71,3	79,5	8,2*	69,8	70,0	0,1*
Enerji Hariç İhracat/İthalat (%)	98,2	89,0	-9,2*	90,0	90,7	0,6*	89,1	80,7	-8,4*
Altın ve Enerji Hariç İhracat/İthalat (%)	99,1	95,9	-3,1*	100,8	95,2	-5,5*	95,7	88,6	-7,1*

(1) Enerji, 27. fasıla karşılık gelmektedir.

(2) Altın 7108. fasıla karşılık gelmektedir.

(*) Karşılama oranı değişimleri yüzde puan farkını ifade etmektedir.

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Geniş Ekonomik Grupların Sınıflaması

İhracat

Milyon Dolar	Yıllık			Kasım			Ocak-Kasım		
	2021	2022	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)
Yatırım malları	24.841	29.035	16,9	2.814	3.276	16,4	25.923	30.283	16,8
Ara mallar	115.184	133.417	15,8	10.871	11.437	5,2	122.336	118.181	-3,4
Tüketim malları	83.844	89.812	7,1	7.965	8.176	2,6	81.343	82.444	1,4
Diğerleri	1.346	1.906	41,6	221	122	-44,7	1.669	2.009	20,4
TOPLAM	225.214	254.170	12,9	21.871	23.012	5,2	231.271	232.915	0,7

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

İthalat

Milyon Dolar	Yıllık			Kasım			Ocak-Kasım		
	2021	2022	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)
Yatırım malları	35.948	40.535	12,8	3.718	4.885	31,4	36.031	47.740	32,5
Ara mallar	210.143	292.437	39,2	23.707	19.558	-17,5	267.714	241.401	-9,8
Tüketim malları	24.947	30.482	22,2	3.195	4.468	39,8	27.112	43.368	60,0
Diğerleri	388	257	-33,9	36	20	-43,6	242	243	0,3
TOPLAM	271.426	363.711	34,0	30.655	28.931	-5,6	331.099	332.752	0,5

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Başlıca İhraç Ürünleri

FASIL	İHRACAT (Milyon Dolar)	Yıllık			Kasım*			Ocak-Kasım		
	FASIL ADI	2021	2022	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)
87	Motorlu kara taşıtları	25.023	26.801	7,1	2.594	2.777	7,1	23.881	27.850	16,6
84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler	20.775	22.671	9,1	2.125	2.196	3,4	20.413	23.059	13,0
71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	10.965	10.208	-6,9	983	1.860	89,3	9.355	12.414	32,7
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar	8.507	16.411	92,9	1.271	1.567	23,3	15.025	14.842	-1,2
85	Elektrikli makina ve cihazlar	12.011	13.704	14,1	1.351	1.308	-3,2	12.291	13.939	13,4
39	Plastikler ve mamulleri	10.015	11.572	15,5	931	903	-3,0	10.652	9.749	-8,5
73	Demir veya çelikten eşya	8.801	10.533	19,7	872	884	1,3	9.639	9.154	-5,0
61	Örme giyim eşyası ve aksesuarı	10.781	11.006	2,1	872	812	-6,9	10.119	9.473	-6,4
72	Demir ve çelik	17.063	14.671	-14,0	807	670	-17,0	13.876	8.064	-41,9
8	Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	5.367	4.943	-7,9	616	624	1,3	4.321	4.681	8,3
	Liste Toplamı	129.306	142.520	10,2	12.422	13.601	9,5	129.572	133.224	2,8
	Genel Toplam	225.215	254.170	12,9	21.871	23.012	5,2	231.271	232.915	0,7

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

*Sıralama 2023 Kasım ayı değerlerine göre.

Başlıca İthal Ürünleri

FASIL	İTHALAT (Milyon Dolar)	Yıllık			Kasım*			Ocak-Kasım		
	FASIL ADI	2021	2022	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)	2022	2023	Değişim (%)
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar	50.692	96.549	90,5	7.777	5.284	-32,1	88.368	62.471	-29,3
84	Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler	30.967	34.574	11,6	3.194	3.468	8,6	30.914	37.498	21,3
87	Motorlu kara taşıtları	15.596	17.678	13,4	1.932	2.929	51,6	15.511	29.111	87,7
71	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	7.074	23.458	231,6	2.884	2.726	-5,5	20.414	32.022	56,9
85	Elektrikli makina ve cihazlar	19.964	21.535	7,9	1.944	2.353	21,0	19.250	25.704	33,5
72	Demir ve çelik	27.618	28.367	2,7	1.561	1.700	8,9	26.667	22.547	-15,5
39	Plastikler ve mamulleri	17.591	18.976	7,9	1.329	1.146	-13,8	17.700	15.144	-14,4
29	Organik kimyasal ürünler	9.341	11.120	19,0	764	719	-5,9	10.237	8.527	-16,7
76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya	6.593	7.683	16,5	618	701	13,4	7.229	5.923	-18,1
88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	2.832	3.357	18,5	241	573	137,6	3.079	3.675	19,3
	Liste Toplamı	188.268	263.297	39,9	22.246	21.599	-2,9	239.369	242.623	1,4
	Genel Toplam	271.426	363.711	34,0	30.655	28.931	-5,6	331.099	332.752	0,5

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

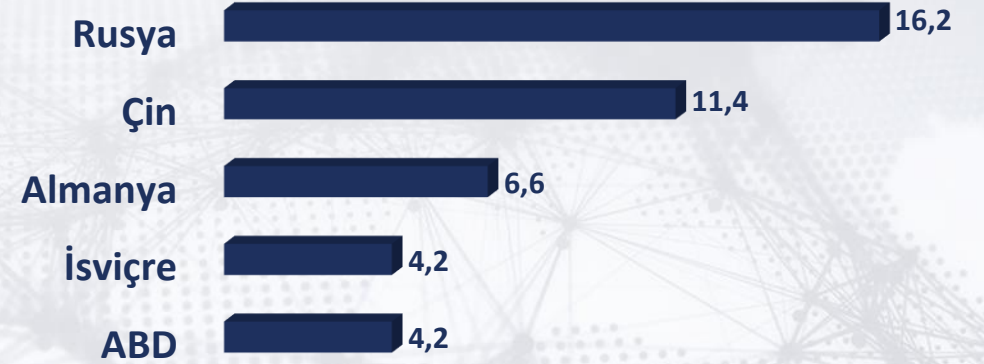
*Sıralama 2023 Kasım ayı değerlerine göre.

İhracat ve İthalatta İlk Beş Ülke

2022 yılı İhracatımızda İlk 5 Ülke (% Pay)

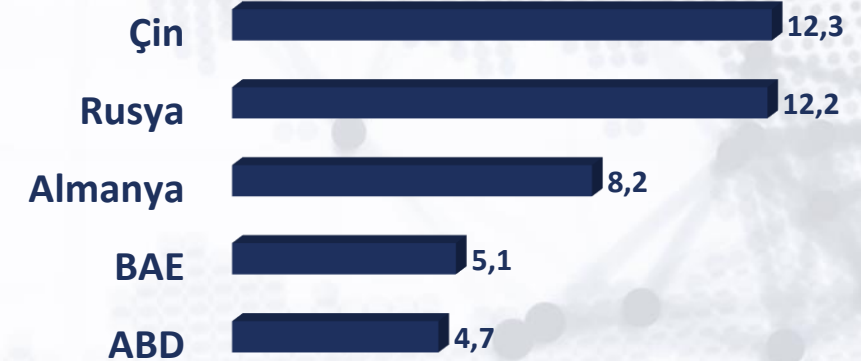
2022 yılı İthalatımızda İlk 5 Ülke (% Pay)

2023 yılı Kasım Ayı İhracatımızda İlk 5 Ülke (% Pay)

2023 yılı Kasım Ayı İthalatımızda İlk 5 Ülke (% Pay)

İhracatın Bölgesel Dağılımı

Milyon Dolar			Yıllık				Kasım				Ocak-Kasım			
			2021	2022	Pay (%)	Değişim (%)	2022	2023	Pay (%)	Değişim (%)	2022	2023	Pay (%)	Değişim (%)
Sıra	Ana Ülke Grupları	Ülke Grupları												
1	Avrupa	Avrupa Birliği 27	93.053	103.049	40,5	10,7	8.469	8.959	38,9	5,8	94.287	95.690	41,1	1,5
		Diğer Avrupa (AB Hariç)	31.465	36.629	14,4	16,4	3.594	3.409	14,8	-5,2	32.806	36.008	15,5	9,8
2	Afrika	Diğer Afrika	7.876	9.509	3,7	20,7	627	680	3	8,6	8.620	7.125	3,1	-17,3
		Kuzey Afrika	13.336	14.110	5,6	5,8	1.101	1.170	5,1	6,3	12.896	12.197	5,2	-5,4
3	Amerika	Güney Amerika	3.593	3.356	1,3	-6,6	231	201	0,9	-13,0	3.125	2.304	1	-26,3
		Kuzey Amerika	16.408	18.773	7,4	14,4	1.575	1.420	6,2	-9,8	17.284	15.088	6,5	-12,7
		Orta Amerika ve Karayipler	2.443	2.768	1,1	13,3	186	274	1,2	47,0	2.573	2.479	1,1	-3,6
4	Asya	Diğer Asya	17.234	18.324	7,2	6,3	1.722	1.859	8,1	8,0	16.514	17.707	7,6	7,2
		Yakın ve Orta Doğu	38.355	44.982	17,7	17,3	4.163	4.908	21,3	17,9	40.805	41.373	17,8	1,4
5	Avustralya & Yeni Zelanda	Avustralya ve Yeni Zelanda	1.128	1.089	0,4	-3,4	95	111	0,5	17,7	982	967	0,4	-1,5
6	Diğerleri	Diğer Ülke ve Bölgeler	325	1.581	0,6	385,7	110	21	0,1	-81,4	1.380	1.976	0,8	43,2
Toplam			225.215	254.17	100	12,9	21.871	23.012	100	5,2	231.271	232.915	100	0,7

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

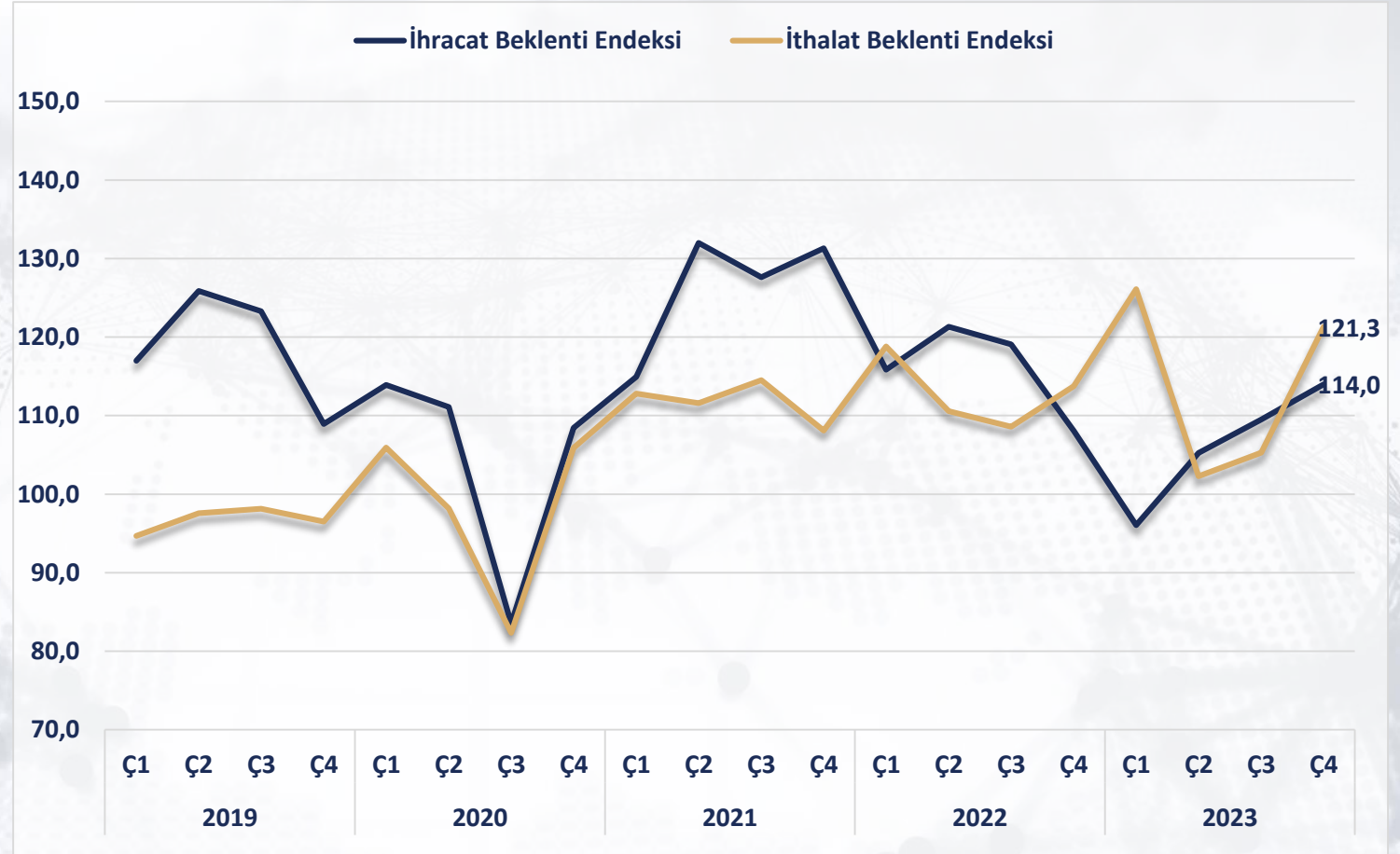
İthalatın Bölgesel Dağılımı

Milyon Dolar			Yıllık				Kasım				Ocak-Kasım			
			2021	2022	Pay (%)	Değişim (%)	2022	2023	Pay (%)	Değişim (%)	2022	2023	Pay (%)	Değişim (%)
Sıra	Ana Ülke Grupları	Ülke Grupları												
1	Avrupa	Avrupa Birliği 27	85.383	93.287	25,6	9,3	8.153	8.904	30,8	9,2	84.180	96.670	29,1	14,8
		Diğer Avrupa (AB Hariç)	44.758	87.506	24,1	95,5	8.080	5.627	19,5	-30,4	79.248	72.077	21,7	-9,0
2	Afrika	Diğer Afrika	2.815	3.412	0,9	21,2	238	335	1,2	40,7	3.147	2.800	0,8	-11,0
		Kuzey Afrika	5.418	6.099	1,7	12,6	537	576	2	7,3	5.519	6.652	2	20,5
3	Amerika	Güney Amerika	7.772	9.919	2,7	27,6	532	546	1,9	2,7	9.362	6.531	2	-30,2
		Kuzey Amerika	14.227	16.545	4,5	16,3	1.168	1.444	5	23,6	15.297	15.660	4,7	2,4
		Orta Amerika ve Karayipler	1.099	1.421	0,4	29,3	155	131	0,5	-15,2	1.300	1.347	0,4	3,6
4	Asya	Diğer Asya	68.242	87.935	24,2	28,9	7.084	7.199	24,9	1,6	80.518	84.352	25,3	4,8
		Yakın ve Orta Doğu	16,126	21,346	5,9	32,4	1.857	2.762	9,5	48,8	19.617	23.370	7	19,1
5	Avustralya & Yeni Zelanda	Avustralya ve Yeni Zelanda	1.158	1.690	0,5	46	90	91	0,3	1,6	1.540	1.186	0,4	-23,0
6	Diğerleri	Diğer Ülke ve Bölgeler	24.429	34.552	9,5	41,4	2.761	1.315	4,5	-52,4	31.372	22.109	6,6	-29,5
Toplam			271.426	363.711	100	34	30.655	28.931	100	-5,6	331.099	332.752	100	0,5

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

- 2023 yılının 4. çeyreğinde ihracat beklenti endeksi 114,0 ve ithalat beklenti endeksi 121,3 olmuştur.

Dış Ticaret Beklenti Anketi (DTBA)

Kaynak: [Ticaret Bakanlığı](#)

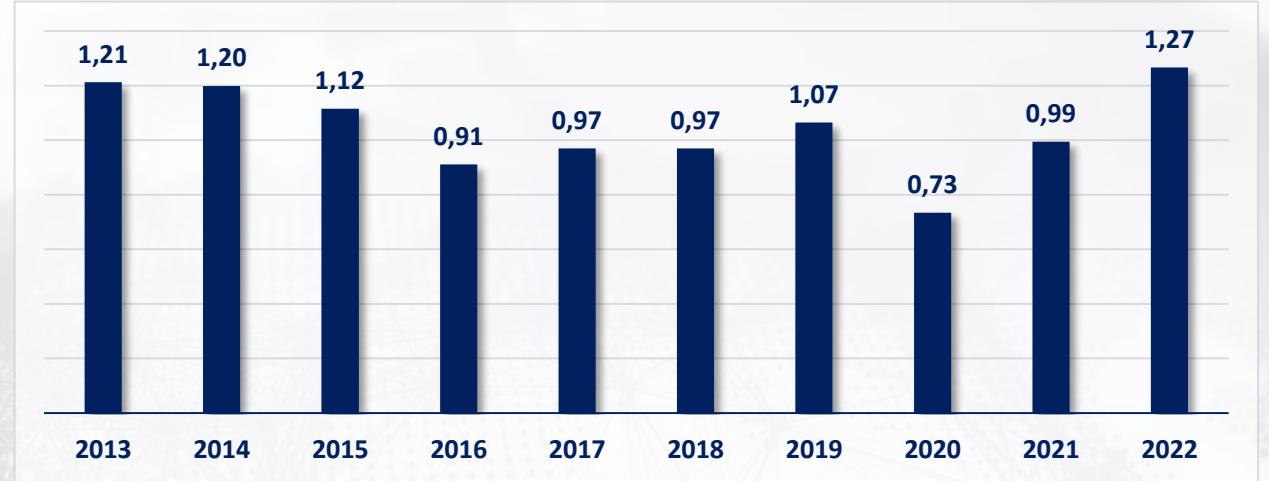
Endekslerin 100'den büyük olması beklentilerin artış yönünde (iyimser) olduğunu, küçük olması ise beklentilerin azalış yönünde (kötümser) olduğunu, 100 olması ise değişim beklenmediğini (nötr) göstermektedir.

2) ULUSLARARASI HİZMET TİCARETİ

➤ Türkiye'nin 2022 yılı küresel hizmet ihracatındaki payı %1,27 düzeyindedir.

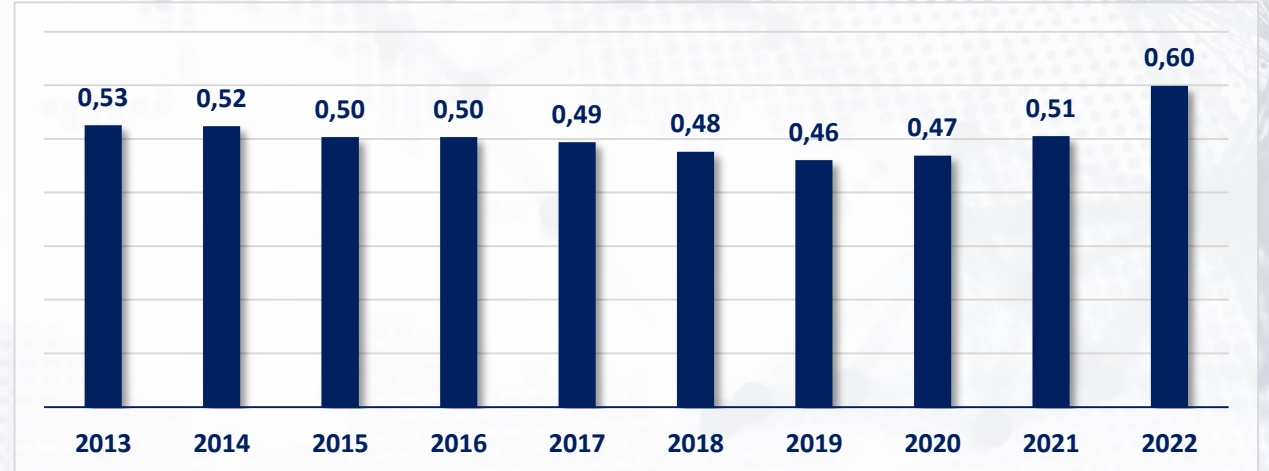
Türkiye'nin Küresel Hizmet İhracatındaki Payı (%)

Kaynak: DTÖ

➤ Türkiye'nin 2022 yılı küresel hizmet ithalatındaki payı %0,60 düzeyindedir.

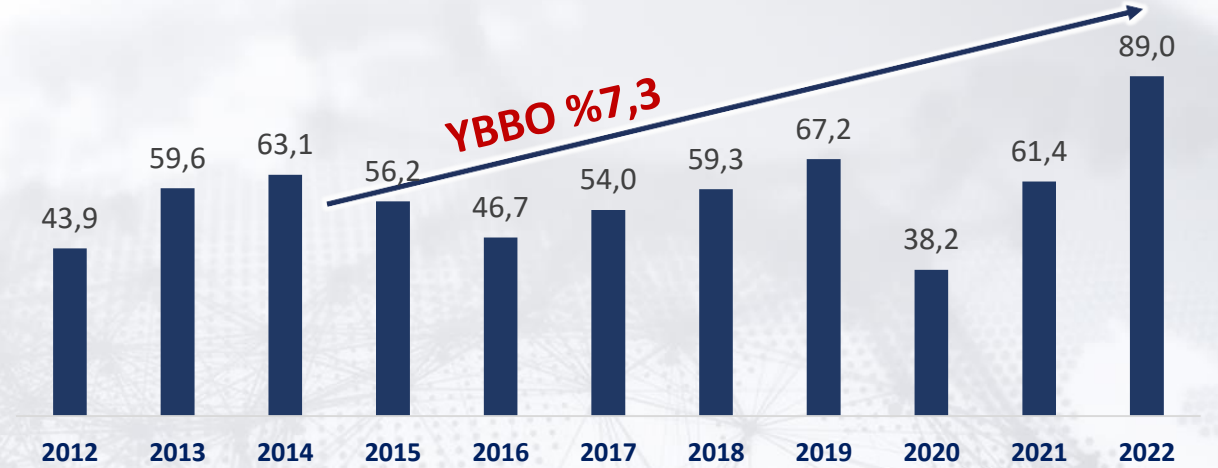
Türkiye'nin Küresel Hizmet İthalatındaki Payı (%)

Kaynak: DTÖ

➤ Türkiye'nin hizmet ihracatının 2012-2022 aralığında Yıllık Bileşik Büyüme Oranı %7,3'tür.

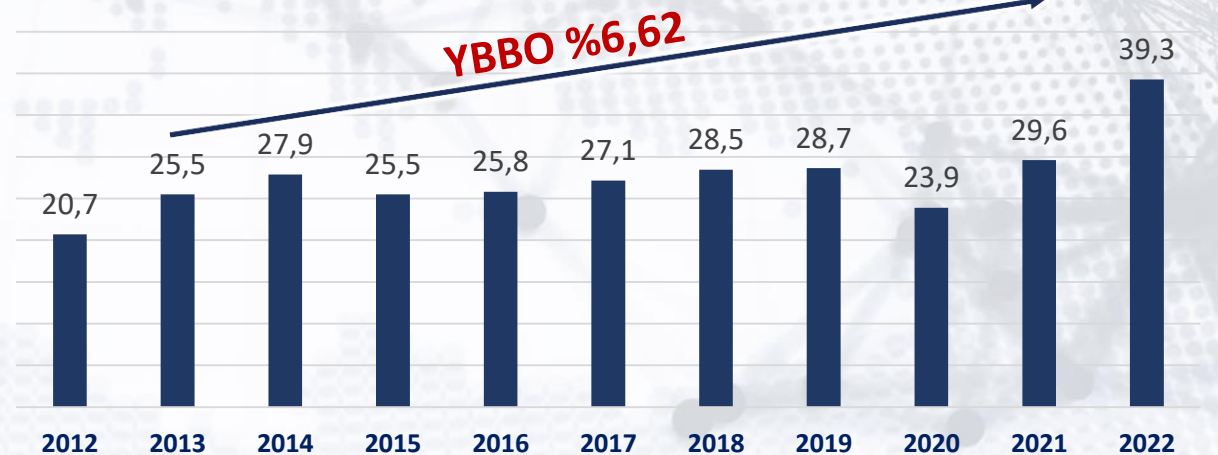
Türkiye'nin Hizmet İhracatı ve Artışı (Milyar dolar)

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı

➤ Türkiye'nin hizmet ithalatının 2012-2022 aralığında Yıllık Bileşik Büyüme Oranı %6,62 olup ihracat artışından düşük düzeydedir.

Türkiye'nin Hizmet İthalatı ve Artışı (Milyar dolar)

Kaynak: TÜİK, Ticaret Bakanlığı

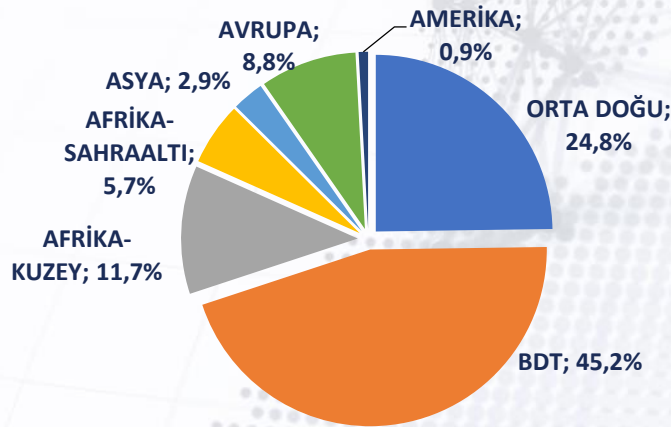
Ödemeler Dengesi-Hizmet Kalemleri

Gelir Milyon Dolar	Eylül			Ocak-Eylül		
	2022	2023	Değişim(%)	2022	2023	Değişim(%)
Hizmetler Geliri	9.483	10.298	8,6	65.556	74.923	14,3
Taşımacılık Geliri	3.477	3.163	-9,0	26.050	25.988	-0,2
Seyahat Geliri	4.904	5.576	13,7	31.260	36.812	17,8
İnşaat Geliri	31	38	22,6	208	193	-7,2
Sigorta ve Emeklilik	102	387	279,4	757	2.680	254,0
Finansal Hizmetler Geliri	49	39	-20,4	318	302	-5,0
Fikri Mülkiyet Hakları Kullanım Geliri	29	45	55,2	243	312	28,4
Telekomünikasyon, Bilgisayar ve Bilgi Hizmetleri Geliri	269	267	-0,7	2.098	2.366	12,8
Diğer İş Hizmetleri Geliri	353	388	9,9	2.577	3.206	24,4
Kişisel, Kültürel ve Eğlence Hizmetleri Geliri	26	24	-7,7	173	241	39,3
Resmi Hizmetler Geliri	54	47	-13,0	359	393	9,5
Gider Milyon Dolar	Eylül			Ocak-Eylül		
	2022	2023	Değişim(%)	2022	2023	Değişim(%)
Hizmetler Gideri	3.499	4.045	15,6	28.005	35.154	25,5
Taşımacılık Gideri	1.414	1.514	7,1	12.370	13.763	11,3
Seyahat Gideri	371	543	46,4	2.681	4.802	79,1
İnşaat Gideri	16	1	-93,8	46	28	-39,1
Sigorta ve Emeklilik Gideri	229	374	63,3	2.001	3.672	83,5
Finansal Hizmetler Gideri	33	40	21,2	393	416	5,9
Fikri Mülkiyet Hakları Kullanım Gideri	261	348	33,3	1.885	2.511	33,2
Telekomünikasyon, Bilgisayar ve Bilgi Hizmetleri Gideri	358	237	-33,8	2.425	2.803	15,6
Diğer İş Hizmetleri Gideri	634	718	13,2	4.644	5.221	12,4
Kişisel, Kültürel ve Eğlence Hizmetleri Gideri	30	9	-70,0	270	299	10,7
Resmi Hizmetler Gideri	83	108	30,1	751	929	23,7

Kaynak: TCMB

- Dünyanın en büyük 250 müteahhitlik şirketi listesinde 2022 yılında 42 Türk firması vardır.
- Türkiye, bu bakımdan Çin'den sonra 2. sırada yer almaktadır.
- Sektörün ekonomiye katkıları: Döviz girdisi, ihracata katkı, istihdama katkı, teknoloji transferi, makina parkına etki, dışa açılma sürecine etki.

Müteahhitlik Hizmetlerinin Ülke Gruplarına Göre Dağılımı
(2023 Kasım ayı itibarıyla)

Yurt Dışında Müteahhitlik Hizmetleri

Yıl	Proje Sayısı	Ülke Sayısı	Proje Bedeli (Milyar \$)	Kümülatif Proje Bedeli (Milyar \$)	Ort. Proje Bedeli (Milyar \$)
1971-2002	48	2426	49,75	49,75	0,02
2003	35	339	6,40	56,15	0,02
2004	36	477	8,63	64,78	0,02
2005	33	452	12,92	77,70	0,03
2006	35	577	22,41	100,11	0,04
2007	45	613	25,64	125,75	0,04
2008	39	667	24,69	150,43	0,04
2009	45	505	20,12	170,56	0,04
2010	50	632	23,30	193,85	0,04
2011	51	561	24,55	218,40	0,04
2012	49	551	31,69	250,09	0,06
2013	50	438	31,31	281,40	0,07
2014	54	360	26,70	308,10	0,07
2015	57	286	24,01	332,10	0,08
2016	56	222	15,03	347,14	0,07
2017	52	313	17,86	365,00	0,06
2018	53	385	22,39	387,39	0,06
2019	45	540	19,77	407,15	0,04
2020	42	371	16,24	423,39	0,04
2021	71	445	30,76	454,15	0,07
2022	67	496	19,17	473,32	0,04
2023	53	245	19,37	492,70	0,08

(*) 2023 Ocak-Kasım Dönemi
Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Hizmet İhracatı Destek Program Paketi

Hizmet İhracatı Destek Program Paketi ile tüm hizmet sunum yöntemlerini içeren bir tanımlamanın yanı sıra ülkemiz hizmet ihracatını yeni bir yaklaşımla daha da ileri aşamalara taşıyacak bir sistemin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu şekilde, bir yandan hizmet ihracatımızın artırılması sağlanırken, diğer yandan da istatistiki anlamda daha etkin bir mekanizma ile ölçüm ve performans değerlendirmesinin de yapılacağı bir yapı vücuda getirilmiştir.

5447 sayılı Türkiye Bilişim Sektörünün Uluslararasılaşması ve E-Turquality (Bilişimin Yıldızları Programı) Hakkında Karar

5448 sayılı Hizmet İhracatının Tanımlanması, Sınıflandırılması ve Desteklenmesi Hakkında Karar

5449 sayılı Yurt Dışı Lojistik Dağıtım Ağlarının Desteklenmesi Hakkında Karar

2564 sayılı Döviz Kazandırıcı Hizmet Sektörleri Markalaşma Destekleri Hakkında Karar

5448 Sayılı Hizmet İhracatının Tanımlanması, Sınıflandırılması ve Desteklenmesi Hakkında Karar

Sağlık Turizmi

Eğitim

Fuarçılık Hizmetleri

Gayrimenkul Hizmetleri

Yaratıcı Endüstriler

Spor Turizmi

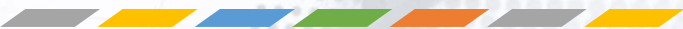
Yönetim Danışmanlığı Hizmetleri

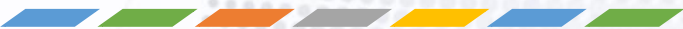
Lojistik ve Taşımacılık

Yeşil Hizmetler

Diğer Hizmetler

Yeni Bir İsim Ve Kurgu

«Hizmet İhracatı» Tanımı

Uluslararası Sektörel Sınıflandırma

İlk Kez Performans Ölçümü ve İstatistik Temini

- 10 Ana Sektör
- 36 Destek Unsuru
- Sektörler Özelinde 15 Yeni Destek Unsuru

Mevcut Destek Unsurları

Tescil Ve Koruma
Desteği

Pazara Giriş
Belgeleri Desteği

Acente Komisyon
Desteği

Reklam, Tanıtım Ve
Pazarlama Desteği

Birim Desteği

Bireysel Katılım
Desteği

Milli Katılım
Desteği

Milli Katılım
Tanıtım Desteği

Rapor Desteği

Alım Heyeti

Ticaret Heyeti

HİSER İhtiyaç
Analizi Desteği

HİSER İstihdam
Desteği

Sanal Fuar
Organizasyon
Desteği

Yarışma Ve Etkinlik
Desteği

Film Platosu Ve
Stüdyosu Kullanım
Giderleri Desteği

Yurt İçi Tanıtım
Desteği

Yurt İçi Eğitim
Desteği

Hasta Yol Desteği

Yeni Destek Unsurları

Tanıtım Heyeti
Desteği

Uluslararası Öğrenci
Ofisleri Kapasite
Geliştirme Desteği

Akademisyen
İstihdam Desteği

Uluslararası Sıralama
Desteği

Yeşil Hizmetler
İstihdam Desteği

Uluslararası
Kuruluşlara Üyelik
Desteği

Prestijli Katılım
Desteği

Ürün Yerleştirme
Desteği

HİSER Tanıtım Desteği

HİSER Sektörel Ticaret
Heyeti Programı
Desteği

HİSER Sektörel Alım
Heyeti Programı
Desteği

Fuar Alanı Yapım
Desteği

Sektörel Nitelikli
Uluslararası Yurt İçi
Fuar Organizasyon
Desteği

Yurt Dışı Fuar
Organizasyon Desteği

Korsanla Mücadele
Giderleri Desteği

Dublaj Veya Altyazı
Giderleri Desteği

Komplikasyon Ve
Seyahat Sağlık
Sigortası Desteği

Sağlık Turizmi
İstihdam Desteği

Yabancı Dil Ve Sağlık
Turizmi Eğitimi
Desteği

Sağlık Ve Spor Turizmi
Sektörlerinin
Geliştirilmesi Ve
Tanıtılması Desteği

Veri Tabanı Üyelik
Desteği

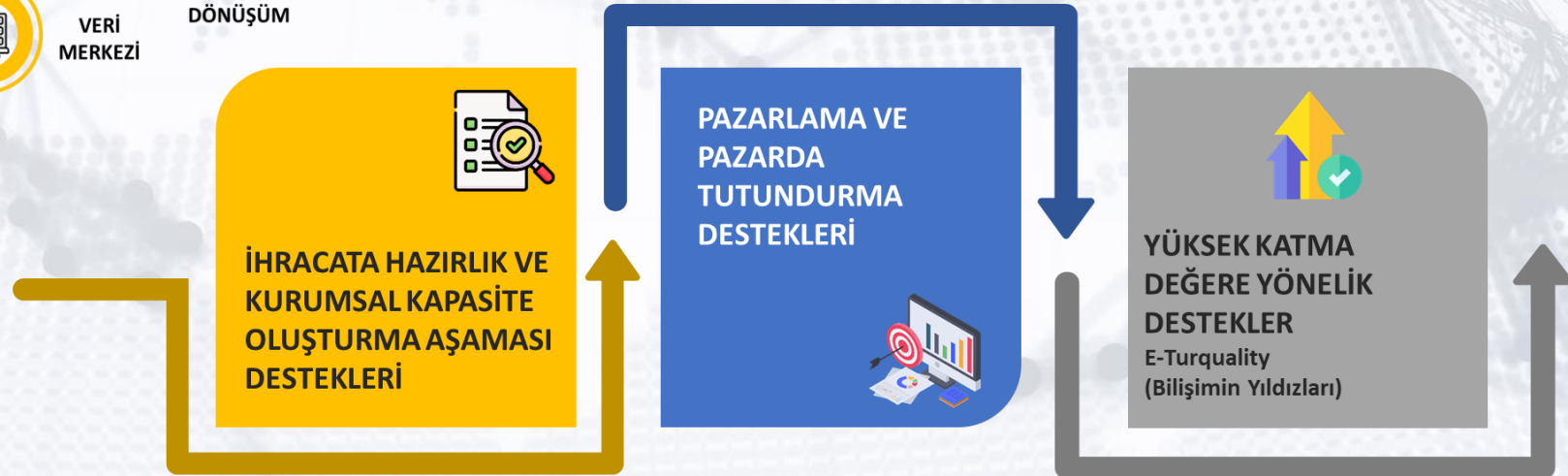
5447 Sayılı Türkiye Bilişim Sektörünün Uluslararasılaşması ve E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programı

Bilişim sektörü destek kapsamı genişletilmiştir

KAPSAM – BİLİŞİM ŞİRKETLERİ

Çerçeve mantığı ile bilişim sektörüne yönelik tüm destekler tek bir program altında üç aşamalı bir sistemde bir araya toplanmıştır.

5447 Sayılı Türkiye Bilişim Sektörünün Uluslararasılaşması ve E-Turquality (Bilişimin Yıldızları) Programı

Bilişim sektörüne özgü yeni destekler eklenmiştir

TeknoHızlandırıcı İşbirliği
Kuruluşu Proje Desteği

Uluslararası Katma Değerli
Bilişim Yüklenici Proje
Desteği

Uluslararası Teknoloji
Pazarlama Ofisleri Desteği

Hizmet Pazarlama
Platformlarına Üyelik
Desteği

Veri Merkezi Desteği

Yazılımcılar için
Simülatör/ Test Ekipmanı
Kiralama Desteği

Yurtdışı Arama Desteği

Yurtdışı İhale Desteği

Yurtiçi Fuar Desteği

Yıldız Ofisleri Desteği

Ürün Yerleştirme Desteği

Yurt Dışında Yerleşik
Şirkete Ait
Oyun/Yazılım/Aracılık
Platformu Alımına Yönelik
Danışmanlık Desteği

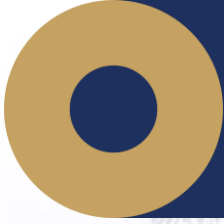
Patent / Fikri Mülkiyet
Hakkı Alım Desteği

Yazılım/Oyun/Mobil
Uygulama Test Desteği

5449 Sayılı Yurt Dışı Lojistik Dağıtım Ağlarının (YLDA) Desteklenmesi Hakkında Karar

- YLDA: İşbirliği kuruluşları tarafından yurt dışında kurulan, satın alınan, kiralanan veya hizmet alınan ve ürünlerin dağıtım ile ilgili depolama, yükleme, boşaltma, sevkiyat, elleçleme, tehlikeli madde hizmetleri, kargo birleştirme-bölme, soğuk depolama, dağıtım vb. faaliyetlerin kümelenendirilerek gerçekleştirilebilmesi için uluslararası taşımacılık ve lojistik amaçlı düzenlenmiş, farklı taşıma modlarına (karayolu, denizyolu, havayolu ve demiryolu) etkin bağlantıları olan ve en az iki veya daha fazla modlu taşımacılık imkanlarına sahip tesisleri, bu tesisler ile entegre çalışacak dağıtım ağını ve bu ağın işletilmesine yönelik yük konsolidasyonunu sağlayarak uçtan uca tüm lojistik sürecini yönetecek bilişim ve sair sistemlerini ifade eder.

Destek Unsuru	Destek Oranı	Destek Üst Limiti (TL)	Süre /Limit	Ön Onay
İlk Kurulum Desteği (Cep depoların ve bu ağın işletilmesine yönelik Kurulum, destek, bakım, bilişim sistemleri, teknik donanım ve dekorasyon giderleri, yatırım, ruhsat ve izin giderleri, bunlarla ilgili hukuki danışmanlık giderleri ile YSV kiralınması ve işletilmesi giderleri)	%70	60 Milyon	5 yıl	-
YLDA'ların İşletilmesine İlişkin Kira/Ruhsat/Komisyon/Hukuki Danışmanlık Giderleri Desteği	İlk iki yıl %70, diğer yıllar %50	24 Milyon	5 yıl	-
Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği(Yurtdışı)	%50	3 milyon	5 yıl	2 ay
Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği	%50	1 milyon 200 bin	5 yıl	2 ay
İstihdam Desteği	İlk iki yıl %70, diğer yıllar %50 oranında (Maks. 10 kişi)	4 milyon 800 bin (Maks. Yıllık kişi başı 600 bin)	-	-
Navlun Borsası Desteği	%60	3 milyon 600 bin	-	-

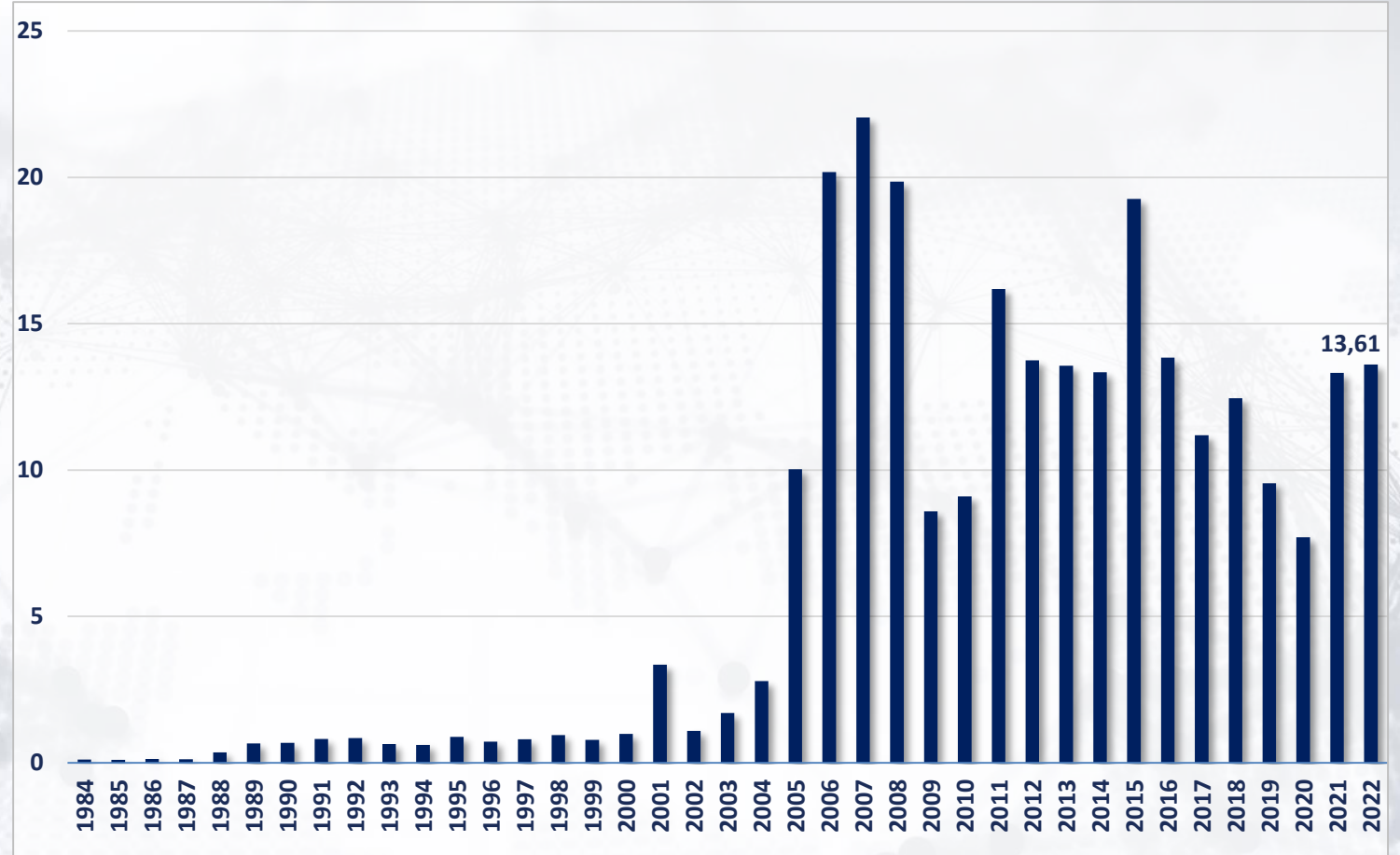
D- YATIRIM ORTAMI

Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları

1. ABD	19. Danimarka	37. İspanya	55. Macaristan	73. Slovakya
2. Almanya	20. Endonezya	38. İsrail	56. Makedonya	74. Slovenya
3. Arnavutluk	21. Estonya	39. İsveç	57. Malezya	75. Sudan
4. Avustralya	22. Etiyopya	40. İsviçre	58. Malta	76. Suriye
5. Avusturya	23. Fas	41. İtalya	59. Meksika	77. Suudi Arabistan
6. Azerbaycan	24. Filipinler	42. Japonya	60. Mısır	78. Tacikistan
7. B.A.E.	25. Finlandiya	43. K.K.T.C.	61. Moğolistan	79. Tayland
8. Bahreyn	26. Fransa	44. Kanada	62. Moldova	80. Tunus
9. Bangladeş	27. Gambiya	45. Karadağ	63. Norveç	81. Türkmenistan
10. Belçika	28. Güney Afrika Cum.	46. Katar	64. Özbekistan	82. Ukrayna
11. Beyaz Rusya	29. Güney Kore	47. Kazakistan	65. Pakistan	83. Umman
12. Bosna-Hersek	30. Gürcistan	48. Kırgızistan	66. Polonya	84. Ürdün
13. Brezilya	31. Hırvatistan	49. Kosova	67. Portekiz	85. Venezuela
14. Bulgaristan	32. Hindistan	50. Kuveyt	68. Romanya	86. Vietnam
15. Cezayir	33. Hollanda	51. Letonya	69. Ruanda	87. Yemen
16. Çad	34. İngiltere	52. Litvanya	70. Rusya	88. Yeni Zelanda
17. Çek Cumhuriyeti	35. İran	53. Lübnan	71. Sırbistan	89. Yunanistan
18. Çin	36. İrlanda	54. Lüksemburg	72. Singapur	

- 1984-2002 döneminde 14,6 milyar ABD doları olan doğrudan yabancı yatırım tutarı, 2003-2022 döneminde kümülatif olarak 252 milyar dolara ulaşmıştır.
- Doğrudan yabancı yatırımlarda 2022 yılı Eylül ayında 990 milyon dolar giriş yaşanırken 2023 yılı Eylül ayında 357 milyon dolar giriş yaşanmıştır.

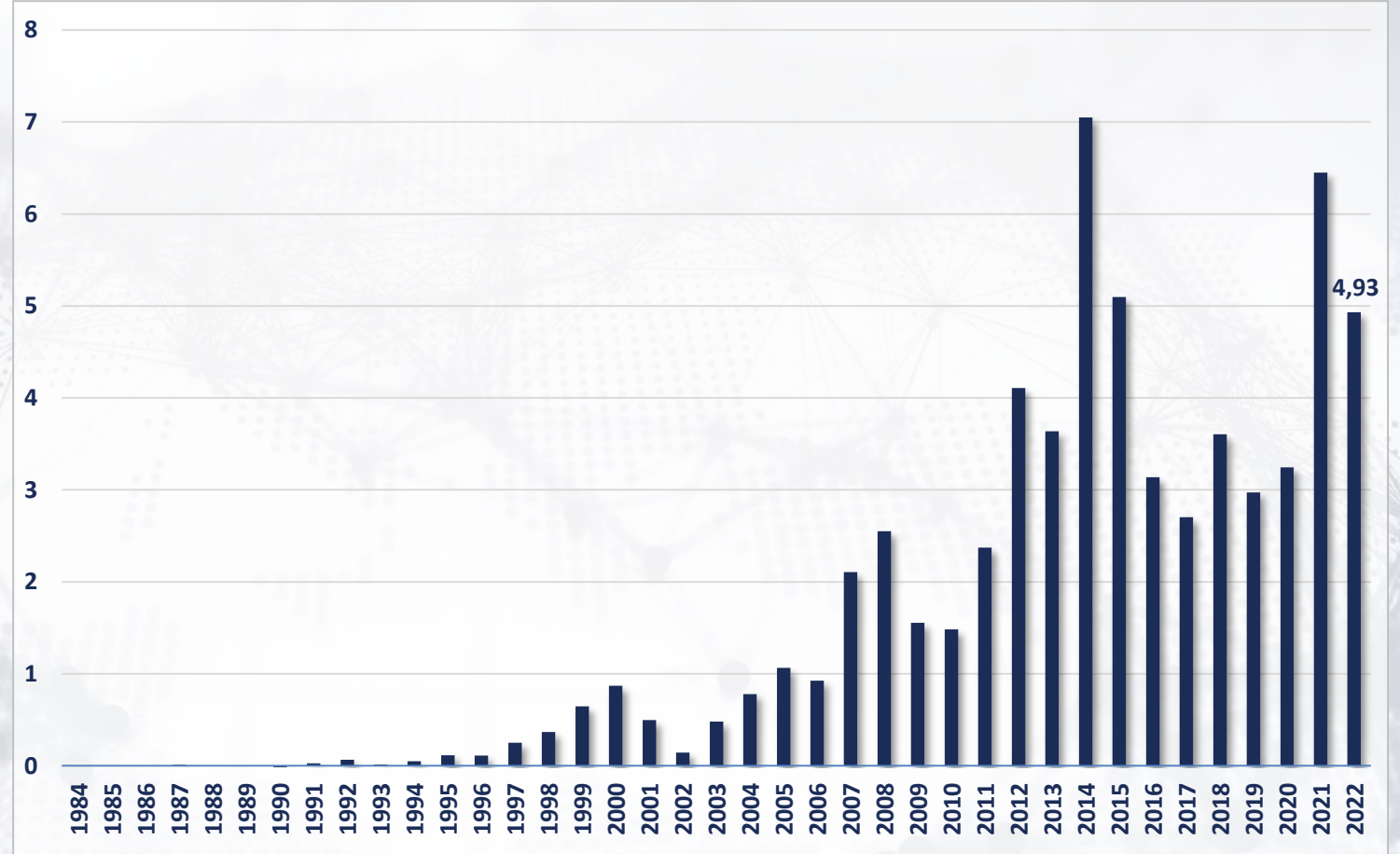
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

- Türk yatırımcıların yurt dışında gerçekleştirdiği doğrudan yatırımların toplamı, 2003'ten 2022 yılına kadar kümülatif olarak 60,2 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır.
- 2023 yılı Eylül ayında yurt dışına doğrudan yatırımlar bir önceki yılın aynı ayına göre %45,5 artış ile 694 milyon dolar olmuştur.

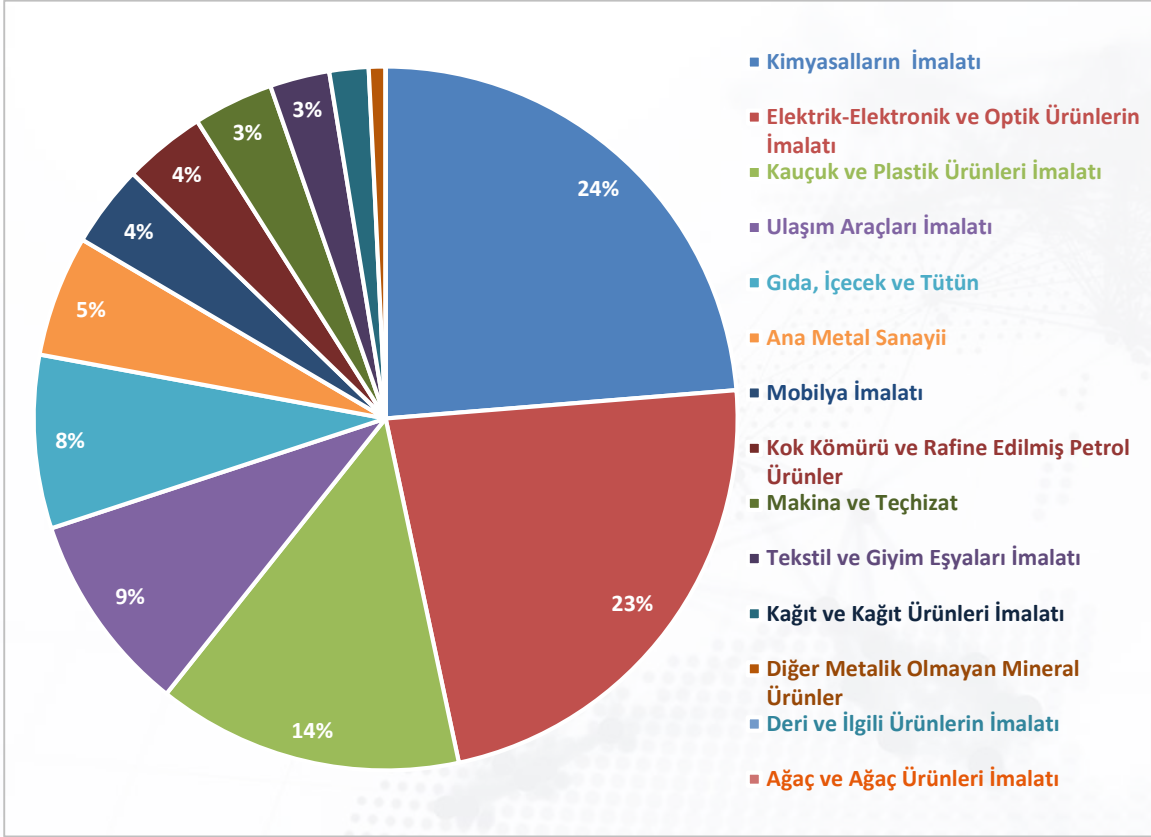
Yurt Dışına Doğrudan Yatırımlar (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Yabancı Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı

İmalat Sanayisinde Alt Sektörlerin Payı (%) (2023 Ocak-Eylül)

Kaynak: TCMB

Milyon Dolar (\$)	Yıllık		Ocak-Eylül	
	2021	2022	2022	2023
TARIM SEKTÖRÜ	148	71	21	12
SINAI SEKTÖRÜ	1.850	2.099	1.604	1.637
-Madencilik ve Taş Ocakçılığı	65	174	173	171
-İmalat	1.655	1.565	1.080	1.168
-Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	129	360	351	298
-Su Temini, Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	1	0	0	0
HİZMETLER SEKTÖRÜ	5.100	4.815	3.548	1.816
TOPLAM	7.098	6.985	5.173	3.465

Doğrudan Yabancı Yatırımların (DYY) Ülkelere Göre Dağılımı

Sıra*	Ülkeler	2022 DDY	2023 DDY (Eylül)	2023 DDY (Ocak-Eylül)
		(Milyon Dolar)	(Milyon Dolar)	(Milyon Dolar)
1	Hollanda	788	58	816
2	Almanya	972	46	476
3	İspanya	1.559	25	60
4	İngiltere	401	13	117
5	İsviçre	704	13	55
6	Amerika Birleşik Devletleri	316	9	129
7	Katar	11	4	100
8	Azerbaycan	86	4	37
9	Fransa	177	3	149
10	İrlanda	371	3	208
11	İsveç	20	3	15
12	Tayvan	111	3	52
13	Lüksemburg	243	1	81
14	Rusya	24	1	363
15	Birleşik Arap Emirlikleri	274	1	315
16	Hindistan	1	1	2
17	Japonya	80	1	81
18	Belçika	46	0	134
19	İtalya	259	0	57
20	Hong Kong	50	0	40
	LİSTE TOPLAMI	6.493	189	3.287
	TOPLAM	6.791	189	3.465

*Sıralama 2023 Eylül ayına göre dir.

Kaynak: TCMB

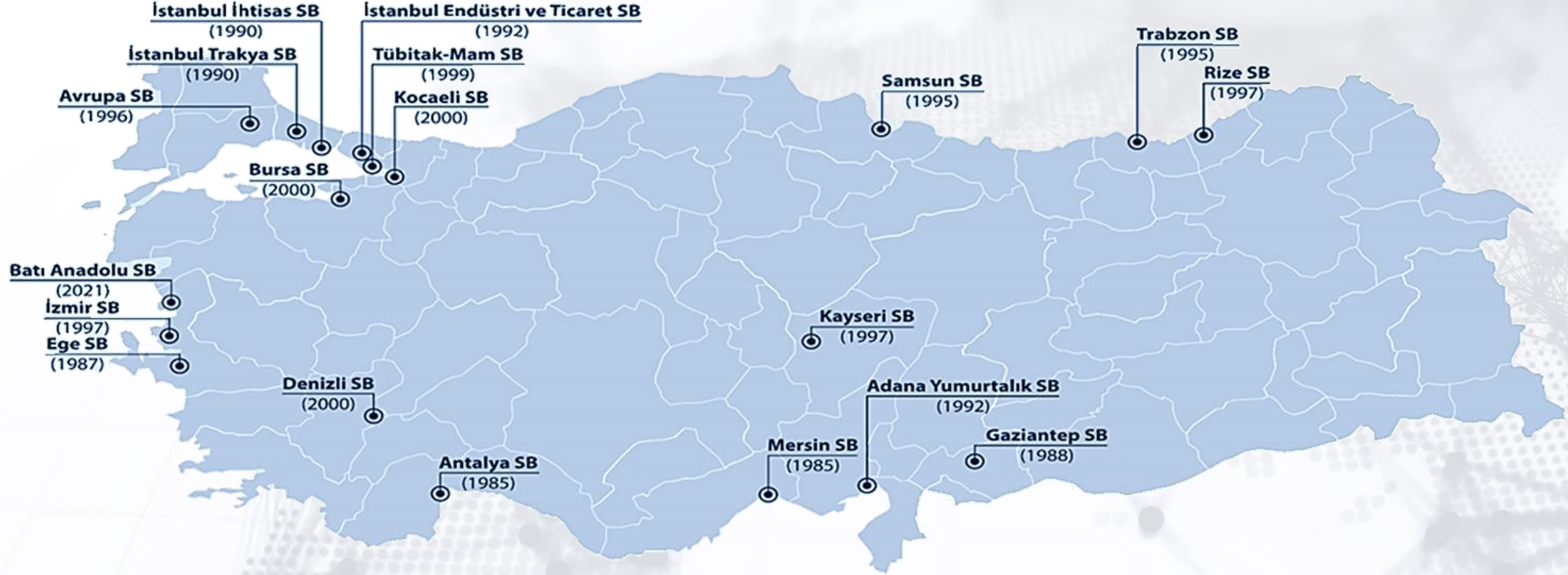

E- SERBEST BÖLGELER

Serbest Bölgelerin Sağladığı Avantajlar

- Üretici Kullanıcılar İçin Vergi Avantajlarından Yararlanma İmkânı
- Orta ve Uzun Vadede Geleceği Planlayabilme İmkânı
- Kâr Transferi İmkânı
- Ticaret Kolaylığı İmkânı
- Gümrük Vergisi Prosedüründen Arındırılmış Ticari Faaliyet İmkânı
- AB ve Gümrük Birliği Kriterlerinin Gerektirdiği Serbest Dolaşım Belgelerinin Temini İmkânı
- Eşitlik Prensipleri
- Zaman Kısıtlaması Bulunmaması
- Pazar İhtiyaçlarına ve Şartlarına Göre Serbestçe Belirlenecek Ticari Faaliyet İmkânı
- Gerçekçi Bir Enflasyon Muhasebesi İmkânı
- Yerli ve Yabancı Tüm Pazarlara Erişim İmkânı
- Azaltılmış Bürokratik Prosedür ve Dinamik İşletme Yönetimi
- Stratejik Avantaj
- Her Türü Ticari ve Sınai Faaliyete Uygun ve Ucuz Altyapı İmkânı
- Tedarik Zinciri İmkânlarından Yararlanma Kolaylığı

Serbest Bölgeler

- 19 Serbest Bölgede 2023 yılı Kasım ayı itibarıyla 96.271 kişilik istihdam sağlanmıştır.
- Batı Anadolu Serbest Bölgesi 08.09.2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 4482 sayılı Karar ile ilan edilmiş olup; bölgeyi kurup işletmekle yetkilendirilen Batı Anadolu Serbest Bölgesi Kurucu ve İşleticisi A.Ş. tarafından bölgenin faaliyete geçirilmesine yönelik altyapı yatırımlarına ve kullanıcılara yer tahsisine başlanmıştır.

İhtisas Serbest Bölgeleri

- Ülkemizin Ar-Ge, katma değer ve yüksek teknoloji içerikli mal ve hizmet ihracatı payının artırılması amacıyla Bakanlığımızca İhtisas Serbest Bölgeleri projesi hayata geçirilmiştir.
- Bu kapsamda, 20/02/2020 tarihinde İstanbul İhtisas Serbest Bölgesi ilan edilmiştir.
- İhtisas Serbest Bölgelerinde 2635 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile yazılım ve bilişim sektöründe olgunlaşmış ve ihracata yönelmek isteyen Ar-Ge yoğun, yüksek katma değerli, inovasyon ve teknoloji odaklı yatırımlara daha geniş imkânlar ile istihdam ve kira destekleri sağlanmaktadır.
- Bu bölgelerde yazılım ve bilişim sektörlerinde yapılacak yatırımlar öncelikli yatırım konuları arasına alınmış ve 5. bölge yatırım teşviklerinden yararlanmaları sağlanmıştır.
- Önümüzdeki dönemde de katma değerli ve yüksek teknoloji içeren farklı sektörlerde yeni İhtisas Serbest Bölgeleri'nin hayata geçirilmesi çalışmalarına devam edilmektedir.

Serbest Bölgelerin Ticaret Hareketleri (Milyon ABD Doları)

Milyon Dolar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 (İlk 11 ay)
Yurt içinden Bölgelere	2.887	2.732	2.205	2.125	2.376	2.563	2.665	2.574	3.466	3.808	3.562
Bölgelerden Yurt dışına	7.701	7.958	7.494	7.041	7.525	8.147	7.978	7.727	9.755	11.431	11.338
Yurt dışından Bölgelere	7.490	7.059	6.550	5.868	6.404	6.453	5.633	7.028	7.073	11.155	8.643
Bölgelerden Yurt içine	5.162	4.683	4.012	3.999	4.073	3.766	3.379	4.729	4.325	6.430	4.700
*TOPLAM TİCARET HACMİ	23.24	22.432	20.261	19.033	20.378	20.929	19.656	22.058	24.618	32.823	28.243

Kaynak: Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü

**Ticaret akışlarının yönlerine göre toplamı*

- 2023 yılı Ocak-Kasım döneminde serbest bölgelerde gerçekleşen ticaret akışlarının yönlerine göre toplamı 28,2 milyar dolar olmuştur.

Serbest Bölgelerde Sektörel Yoğunlaşma

İstanbul İhtisas Serbest Bölgesi	Hizmet ve Yazılım
Antalya Serbest Bölgesi	Yat İnşa, Medikal
Kocaeli Serbest Bölgesi	Gemi İnşa
Avrupa Serbest Bölgesi	Hazır Giyim
Mersin Serbest Bölgesi	Hazır Giyim
Bursa Serbest Bölgesi	Otomotiv
İzmir Serbest Bölgesi	Deri
TÜBİTAK – MAM Teknoloji Serbest Bölgesi	AR-GE
Adana Yumurtalık Serbest Bölgesi	Gemi Tamir ve Bakım

Kaynak: Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü

F- İKİLİ, BÖLGESEL, ÇOKLU VE ÇOK TARAFLI TİCARET

Ticari İlişkiler

➤ İkili Ticari İlişkiler

Avrupa, AB Harici Avrupa, Asya-Pasifik, Avrasya, Orta Doğu, Afrika, Amerika
Ülkemizin **125 ülke ile Karma Ekonomik Komisyon (KEK)**, 19'u AB üye ülkeleri olmak üzere **27 ülke ile Ekonomik ve Ticari Ortak Komite (ETOK-JETCO) mekanizması** mevcuttur.

➤ Bölgesel Ticari İlişkiler

AB, EİT, D8, KEİ, İİT, İSEDAK, Türk Devletleri Teşkilatı

➤ Çok Taraflı Ticari İlişkiler

DTÖ, G20, BM, DGÖ, OECD

Türkiye'nin STA ve TTA'ları

YÜRÜRLÜKTEKİLER	
STA	
EFTA (1992) Revize EFTA (2021)	Sırbistan (2010) Ek Protokoller (2019)
İsrail (1997)	Karadağ (2010) Ek Protokoller (2022)
Kuzey Makedonya (2000)	Şili (2011)
Bosna Hersek (2003) Revize Bosna H. (2021)	Morityus (2013)
Tunus (2005)	G. Kore (2013) Yatırım ve Hizmetler (2018)
Filistin (2005)	Malezya (2015) Ek Protokol (İç onay)
Fas (2006)	Moldova (2016)
Mısır (2007)	Faroe A. (2017)
Arnavutluk (2008)	Singapur (2017)
Gürcistan (2008) Ek Protokoller (İç onay)	Kosova (2019)
Birleşik Krallık (2021)	Venezuela (2020)
Birleşik Arap Emirlikleri (2023)	

YÜRÜRLÜKTEKİLER	
TTA	
İran (2015)	Azerbaycan (2021) Ek Protokol (İç Onay)
Pakistan (2023)	Özbekistan (2023)
MÜZAKERELERİ TAMAMLANANLAR	MÜZAKERELERİ DEVAM EDENLER
STA	STA/TTA
Lübnan	Japonya
Katar	Tayland
Sudan	Endonezya
Ukrayna	TTA
	Moritanya

Yürürlükte: 23 STA ve 4 TTA

Müzakere Süreci Tamamlanan: 4 STA

Müzakere Süreci Devam Eden: 3 STA ve 1 TTA

G20 Dönem Başkanlığı

- G20 ülkeleri ABD, Almanya, Arjantin, Avrupa Birliği, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan ve Türkiye'den oluşmaktadır.
- G20 ülkeleri, dünya ekonomisinin %80'ini; küresel ticaretin %75'ini ve dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisini temsil etmektedir.
- G20 Dönem Başkanlığı her sene bir üye ülke tarafından yürütülmektedir. 2020 yılında Dönem Başkanlığını Suudi Arabistan yapmıştır. 2021 yılında G20 Dönem Başkanlığını İtalya yürütmüştür. 2022 yılında Dönem Başkanlığını Endonezya yürütmüştür. 2023 yılında ise G20 Dönem Başkanlığını Hindistan yürütmüş olup, 2024 yılı Başkanlığını Brezilya, 2025 yılı Başkanlığını ise Güney Afrika yürütecektir.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)

	Üye Ülkeler
	Azerbaycan
	Kazakistan
	Kırgızistan
	Özbekistan
	Türkiye
Gözlemci Ülkeler	
	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
	Macaristan
	Türkmenistan

Üye ve Gözlemci Ülkelerin Ekonomik Göstergeleri (2022)

Ülkeler	GSYH (Milyar \$)	Reel GSYH Artış Oranı(%)	Mal İhracatı (Milyar \$)	Mal İthalatı (Milyar \$)
Üye Ülkeler				
Azerbaycan*	69,9	4,6	40,8	13,5
Kazakistan*	225,8	3,2	84,4	50,0
Kırgızistan*	11,1	7,0	2,3	4,3
Özbekistan*	80,4	5,7	19,3	30,7
Türkiye	905,5	5,6	254,2	363,7
Gözlemci Ülkeler				
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**	3,4	4,0	0,1	1,3
Macaristan*	168,3	4,9	148,9	158,0
Türkmenistan*	78,0	1,8	10,6	4,0

Kaynak: Trademap, IMF, Kıbrıs Türk Ticaret Odası, KKTC Merkez Bankası, Türk Cumhuriyetleri Ekonomik Görünümü

*Tahmin Verileri

**2021 yılı verileri

Hâlihazırda **109** Ülke, **161** Merkez'de (**3**'ü Daimi Temsilcilik) **234** Ticaret Müşaviri/Ataşesi görev yapmaktadır.

**TÜRKİYE
YÜZYILI**

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI